

Bartosz Kamil Truszkowski

- ▶ Uniwersytet w Białymstoku
(University of Białystok, Poland)
- ▶ e-mail: b.truszkowski@uwb.edu.pl
- ▶ ORCID: 0000-0002-5568-5807

DOI: 10.15290/mhi.2025.24.01.13

**KONSTRUKCJA TYTUŁU AKTU NORMATYWNEGO
W POLSKIEJ PRAKTYCE LEGISLACYJNEJ W LATACH 1918–1920****Abstrakt**

Tytuł aktu normatywnego, choć pozbawiony mocy normatywnej, stanowi jeden z kluczowych elementów struktury każdego aktu prawnego. Pełni szereg istotnych funkcji: informacyjną, porządkującą, sygnalizacyjną oraz formalną, a jego poprawna konstrukcja wspomaga między innymi procesy legislacyjne, stosowanie prawa i jego interpretację. Celem niniejszego artykułu jest zbadanie sposobu kształtowania tytułów aktów normatywnych w pierwszym okresie istnienia współczesnej polskiej legislacji, czyli w latach 1918–1920, kiedy brakowało nie tylko formalnie ustanowionych zasad techniki prawodawczej, lecz także utartych i stałych praktyk w procesie tworzenia prawa.

W celu ustalenia korzeni ewentualnych praktyk i wzorów pokrótce opisano konstrukcje tytułu aktu normatywnego występujące w dziennikach urzędowych poszczególnych państw zaborczych. Następnie analizie poddano akty opublikowane w Dzienniku Praw Królestwa Polskiego / Państwa Polskiego i jego kontynuacji – Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej – w celu ustalenia, jakie praktyki redakcyjne były wówczas stosowane oraz które z nich przetrwały i zostały utrwalone w późniejszych normach prawotwórczych.

Artykuł koncentruje się na analizie układu elementów w tytule aktu, nie zaś na problematyce formułowania przedmiotu regulacji. Badanie przeprowadzono

z zastosowaniem metody historycznej i komparatystycznej, a wyniki zaprezentowano w formie zestawień tabelarycznych i opisowych. Szczególną uwagę poświęcono temu, w jakim stopniu ówczesna praktyka wpłynęła na kształt polskich zasad techniki prawodawczej z 1929 roku.

Słowa kluczowe: tytuł aktu normatywnego, konstrukcja tytułu, legislacja, II Rzeczpospolita

THE CONSTRUCTION OF THE TITLE OF A NORMATIVE ACT IN THE POLISH LEGISLATIVE PRACTICE IN THE YEARS 1918–1920

Abstract

The title of a normative act, although lacking normative power, constitutes one of the key elements in the structure of any legal act. It serves several essential functions: informational, organisational, indicative, and formal. Its proper construction supports, among other things, legislative processes, the application of law, and its interpretation. The aim of this article is to examine how the titles of normative acts were shaped during the initial period of the modern Polish legislation, i.e. in the years 1918–1920, when there was a lack not only of formally established rules of legislative technique, but also of well-established and permanent practices in the law-making process.

In order to identify the roots of possible practices and models, the article briefly outlines the construction of the titles of normative acts as they appeared in the official journals of the partitioning powers. Subsequently, an analysis was carried out of the acts published in the Journal of Laws of the Kingdom of Poland/of the Polish State (*Dziennik Praw Królestwa Polskiego / Państwa Polskiego*) and in its successor, the Journal of Laws of the Republic of Poland (*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*), in order to determine what editorial practices were employed at the time and which of them survived and became embedded in the later law-making norms.

The article focuses on analysing the structure and arrangement of the elements comprising the title of the act, rather than on the issue of formulating the subject of regulation. The research was conducted using historical and comparative methods, and the results are presented in the form of tabular and descriptive summaries. Particular attention is given to the extent to which the practices of that period influenced the development of the Polish principles of legislative technique adopted in 1929.

Keywords: title of a normative act, title construction, legislation, the Second Polish Republic

1. Wprowadzenie

Każdy rodzaj aktu normatywnego, jak i innych aktów prawnych podlegających ogłoszeniu, posiada obecnie określoną przepisami i wykształconą praktyką strukturę oraz elementy, które się na nią składają. Za jeden z podstawowych fundamentów konstrukcji tego typu aktów niewątpliwie należy uznać ich tytuł. Choć z punktu widzenia aktu jako całości może wydawać się on mało istotny, szczególnie w kontraście do zawartej w nim treści przepisów merytorycznych, odgrywa on wiele niebagatelnych ról. Można wśród nich wyróżnić różne funkcje, w literaturze wymienia się między innymi¹:

1. informacyjną – wskazującą rodzaj aktu (np. ustawa, rozporządzenie, uchwała), datę wydania, przedmiot regulacji i organ wydający (wprost określony w tytule bądź możliwy do ustalenia poprzez samo wskazanie rodzaju aktu, którego wydawanie w danym systemie zarezerwowano dla ustalonego organu lub organów);
2. porządkującą – umożliwiającą logiczne i systematyczne uporządkowanie aktów normatywnych w różnego rodzaju zbiorach aktów prawnych lub pracach na nich opartych, jak dzienniki urzędowe, bazy danych, bibliografie, orzecznictwo czy publikacje naukowe;
3. sygnalizacyjną – wskazującą adresatowi aktu dziedziny lub gałęzie prawa, których dotyczy regulacja;
4. sygnalizacyjną (pomocniczą przy wykładni) – wskazującą cel aktu i ułatwiającą interpretację w przypadku wątpliwości co do zakresu regulacji;
5. formalną – występującą jako element niezbędny do ogłoszenia aktu normatywnego w dzienniku urzędowym, stanowiący część jego oficjalnej treści.

Chociaż tytuł aktu nie ma mocy normatywnej, nie stanowi zatem sam w sobie źródła prawa i nie zawiera norm prawnych *sensu stricto*, jest elementem o dużym znaczeniu praktycznym i systemowym. Dlatego w strukturalnej układance techniki prawodawczej

¹ Więcej o funkcjach tytułu aktu normatywnego zob. w: F. Studnicki, *System tytułów w aktach normatywnych*, [w:] *Szkice z teorii prawa i szczegółowych nauk prawnych ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Ziemińskiemu*, red. S. Wronkowska, M. Zieliński, Poznań 1990, s. 197; G. Wierczyński, *Udostępnianie informacji o prawie jako warunek skutecznej działalności prawotwórczej*, Gdańsk 2015, s. 49 i nast.; S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do Zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2021, s. 52–53, 217–221.

powinien zostać nie tylko ujęty, lecz także ustawiony w pierwszym szeregu zasad konstruowania aktów normatywnych.

Cechą charakterystyczną pierwszej dekady funkcjonowania legislacji II Rzeczypospolitej był brak tego typu zasad, przynajmniej w formie jednolitego i kompleksowego zbioru wiążącego liczne organy wydające². Niemniej jednak pewne zasady legislacyjne były znane i stosowane. W poszczególnych resortach istniały niewiążące, ale praktykowane wewnętrzne instrukcje dotyczące redagowania projektów aktów normatywnych. Znaczący wpływ na kształtowanie jednolitej techniki legislacyjnej miała również działająca od 1919 roku Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej (RP). Choć nie ustanowiła formalnych zasad techniki prawodawczej, jej prace były wzorem dobrej legislacji³. Znacznie większe zasługi w ich rozwoju miała Komisja dla Usprawnienia Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów⁴, choć efekty jej pracy ukazały się dopiero w latach trzydziestych⁵.

Brak formalnie ustanowionych wzorów konstrukcji aktu normatywnego rodził pole do swobodnej interpretacji luźnych i nieobwarowanych sankcjami reguł, technicznych eksperymentów, a nawet do ignorowania znaczenia jednolitej struktury aktów i opracowywania projektów zupełnie niespójnych kompozycyjnie. Dotyczyło to również elementu tak prostego, biorąc pod uwagę jego nieskomplikowane funkcje

² E. Polkowska, W. Staśkiewicz, *Słowo wstępne*, [w:] *Techniki prawodawcze II Rzeczypospolitej*, Polskie Towarzystwo Legislacji, Warszawa 2014, s. 3.

³ E. Polkowska, *Słowo wstępne*, [w:] *Przygotowywanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Z tradycji prawnej II Rzeczypospolitej*, Polskie Towarzystwo Legislacji, Warszawa 2016, s. 3. L. Górnicki stwierdził, że Komisja Kodyfikacyjna nie sformułowała żadnych dyrektyw konstruowania aktów prawnych, gdyż zajmowała się przygotowywaniem ważnych i pilnych projektów przepisów merytorycznych, nie było zaś jej zadaniem opracowywanie poradników i słowników dla legislatorów. Oprócz tego reguły formułowane przez KK znajdowały się „na wyższym szczeblu abstrakcji”, zaś bardziej praktyczny wymiar nadawać miał technice legislacyjnej aparat legislacyjny rządu. Zob. L. Górnicki, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Wrocław 2000, s. 98–102.

⁴ Zob. *Materjały Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów. Tom VII. Przygotowanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Projekt opracowany przez Romana Hausera*, Warszawa 1932. Przedruk w: *Przygotowywanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Z tradycji prawnej II Rzeczypospolitej*, Polskie Towarzystwo Legislacji, Warszawa 2016.

⁵ J. Bafia, *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1984, s. 187.

i niewielką objętość, jak tytuł aktu. Absencja ogólnie ustanowionych zasad techniki prawodawczej oczywiście nie wstrzymywała procesu legislacyjnego, dlatego ziejącą pustkę w tym zakresie musiała wypełnić praktyka⁶.

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie sposobu kształtowania tytułu aktu normatywnego w pierwszych latach funkcjonowania współczesnej polskiej legislacji. Dlaczego analizą objęto właśnie lata 1918–1920? Jako okres początkowy przyjęto pojawienie się najważniejszego polskiego dziennika urzędowego – Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, którego pierwszy numer ukazał się 1 lutego 1918 roku pod nazwą Dziennika Praw Królestwa Polskiego. Badania zakończono z końcem roku 1920, kiedy ustaliła się w miarę jednolita i powszechna praktyka formułowania tytułu aktu normatywnego, co ustalono podczas początkowych obserwacji.

Podkreślić należy, że niniejszy tekst koncentruje się na konstrukcji tytułu aktu w znaczeniu układu jego poszczególnych elementów, nie zaś na zagadnieniu formułowania przedmiotu normowanej w akcie materii, co jest tematem bardziej złożonym⁷. Za odrębne zagadnienie należy również uznać kwestie techniczno-estetyczne (np. układ treści w wierszach, stosowanie wielkich liter i pogrubionej czcionki, wyśrodkowanie tekstu, interpunkcja)⁸.

⁶ Praktyka i doktryna prawnicza wypracowały szereg dyrektyw techniki prawodawczej, wśród których wyróżnia się dyrektywy: adresata aktu prawnego, języka aktu prawnego, zakresu regulacji prawnej, systematyki aktu prawnego, trwałości regulacji prawnej i uzasadnienia. Większość z nich można w różnym stopniu odnieść już do początkowego elementu aktu prawnego, czyli jego tytułu. Tym samym praktyka miała istotny wpływ na technikę prawodawczą w sposób dwutorowy, czyli zarówno na część techniczną, czyli kształt regulacji, jak i na część teoretyczną, czyli zasady racjonalnego tworzenia prawa. Zob. J. Wróblewski, *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1989, s. 134–146.

⁷ O problematyce tytułu aktu normatywnego w polskiej technice prawodawczej zob. A. Gwiżdż, *Tytuł ustawy. Przyczynek do zagadnień techniki legislacyjnej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 1997, t. 257, s. 95–115. Okres międzywojenny w tym względzie przeanalizowano w: K. Koźmiński, *Technika prawodawcza II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2019, s. 131–140.

⁸ Tego typu elementy nie zawierają treści merytorycznej ani informacyjnej, nie mają tym samym szczególnego znaczenia dla systemu prawa i nie są najczęściej ujmowane w zasadach techniki prawodawczej. Niewątpliwie akty prawne powinny być jednak redagowane w sposób jednolity graficznie, gdyż w pewnej mierze wpływa to na ich odbiór. Zob. M.M. Dębska, *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz*, Warszawa 2013.

Z pewnością pełniejszy obraz całego zjawiska ukazałoby szersze ujęcie czasowe, jak również badania nad innymi dziennikami urzędowymi⁹, przede wszystkim *Monitorem Polskim*, należało jednak wziąć pod uwagę ograniczenia zrodzone z troski o spójność i rozsądną objętość niniejszego tekstu. Wyniki analizy postanowiono przedstawić w formie zawierających zestawienia statystyczne tabel oraz ich opisów, do czego posłużono się różnymi metodami badawczymi, przede wszystkim historyczną i komparatystyczną.

Za istotne zagadnienie uznano również wpływ ustalonej w omawianym okresie praktyki na ukształtowanie się pierwszych polskich zasad techniki prawodawczej. Ile z wypracowanych w tym czasie elementów znalazło swoje odzwierciedlenie w tego typu regułach z 1929 roku? Aby odpowiedzieć na to pytanie, w niniejszym tekście z premedytacją zastosowano układ niechronologiczny. Dopiero bowiem po zapoznaniu się z treścią przyjętych pod koniec lat dwudziestych zasad, które wprost odnosiły się do tytułu aktu normatywnego, będziemy mogli świadomie porównywać je ze stosowaną dekadę wcześniej praktyką oraz doszukiwać się w tym względzie wzajemnego oddźwięku.

2. 1929 – okólnikowa konstrukcja tytułu

Pierwszym polskim zbiorem zasad techniki prawodawczej wydany w formie urzędowej był okólnik ministra spraw wewnętrznych Felicjana Sławoja Składkowskiego z dnia 2 maja 1929 w sprawie zbioru zasad i form technicznego opracowywania ustaw i rozporządzeń¹⁰. Akt podzielono na dwie części, traktujące odpowiednio o opracowywaniu ustaw i rozporządzeń z mocą ustawy oraz o opracowywaniu

⁹ Z pewnością warto również zbadać tytuły aktów zaliczanych do prawa miejscowego z tego okresu, ze szczególnym uwzględnieniem systemowych różnic występujących w poszczególnych dzielnicach pozaborczych. Należy bowiem pamiętać, że zasady techniki prawodawczej powinny być odpowiednio stosowane także do tworzenia prawa miejscowego, zaś w obliczu braku takowych kształtowanie tytułu aktów wydawanych przez organy samorządowe i terenowe organy administracji rządowej zapewne odbywało się w sposób mocno zróżnicowany. Zob. H. Rot, K. Siarkiewicz, *Zasady tworzenia prawa miejscowego*, Warszawa 1994, s. 176.

¹⁰ Okólnik nr 99 (OL. 2048/2) z 2 maja 1929 r. w sprawie zbioru zasad i form technicznego opracowywania ustaw i rozporządzeń (Dz.Urz. MSW 1929 nr 7, poz. 147).

rozporządzeń i innych aktów niemających charakteru ustawowego. Nie przewidziano w nim zasad ogólnych, odnoszących się na przykład do przygotowań do prac nad aktem, zakresu normowanych zagadnień czy poprawności językowej. Pomijając tego typu reguły generalne, okólnik od razu przechodził do budowy aktów prawnych i konstrukcji ich poszczególnych elementów.

Część pierwsza składała się z jedenastu oznaczonych cyframi rzymskimi rozdziałów, podzielonych na ustępy i litery. Pierwszy z nich nosił nazwę „Tytuł aktu”, przy czym ani w nazwie tegoż rozdziału ani w jego treści nie sprecyzowano charakteru aktu, do którego się odnosił, przykładowo jako aktu normatywnego czy prawnego. Taka konotacja wynikała jednak z nazewnictwa części pierwszej okólnika, regulującej wyłącznie opracowywanie ustaw i rozporządzeń z mocą ustawy.

W ust. 2 ustalono układ tytułu w każdym akcie, przy czym na pierwszym miejscu wskazany miał być rodzaj aktu – ustawa bądź rozporządzenie (lit. a). Dodatkowo w rozporządzeniu należało wskazać władzę je wydającą, czyli Prezydenta Rzeczypospolitej. Zakazano dokonywania jakichkolwiek uzupełnień objaśniających rodzaj aktu, takich jak „ustawa tymczasowa” czy „rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy”. Na drugim miejscu, w odrębnym wierszu, zamieszczana miała być data aktu, przy czym dzień i rok miały być określane cyframi, a miesiąc – słownie¹¹ (lit. b). Trzecie miejsce, również w oddzielnym wierszu, zajmować miał przedmiot aktu, który ujmowany miał być „jak najzwięźlej” (lit. c). Zalecano stosowanie form ogólnikowych, jak „o postępowaniu administracyjnym” czy „o Policji Państwowej”, za niewskazane uznano zaś ujmowanie przedmiotu w formie zdania opisowego i stosowanie takich wyrażen, jak „w przedmiocie”, „dotycząca/dotyczące” i „celem”.

Przewidziano również inny sposób formułowania tytułu aktu. W przypadku, gdy przedmiot aktu można było ująć w formie przymiotnikowej i jednocześnie połączyć go z określeniem rodzaju aktu, przedmiot należało wówczas umieścić przed datą, czego przykładem mogła być „ustawa sanitarna” czy „ustawa wodna”. Wprawdzie zasady tej formalnie nie zawężono jedynie do ustawy, jednak w obliczu niemożliwości jej zastosowania przy rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej,

¹¹ Jako przykład wskazano „z dnia 17 lutego 1928 r.”.

w którego tytule zawsze należało wskazać władzę je wydającą, w praktyce „tytuł przymiotnikowy” można było kreować wyłącznie w przypadku ustawy.

Zawężono także sposób oznaczenia przedmiotu aktu w sytuacji, gdy miał on polegać na wskazaniu zmiany lub uchyleniu dotychczasowych przepisów. W miarę możliwości należało bowiem przepisy te przytaczać w streszczeniu, a nie w ich pełnym brzmieniu¹². Zaznaczono, że w tytule nie należało przytaczać numeru i źródła publikacji, w którym dany akt został ogłoszony. Pełny tytuł uchylonego lub zmienianego aktu wraz z numerem i pozycją źródła publikacji należało podawać dokładnie dopiero w tekście postanowień nowego aktu.

Zgodnie z ust. 1 każdy akt miał rozpoczynać się od tytułu, tym samym nie tylko ustanowiono obowiązek uwzględnienia tytułu w każdym akcie o mocy ustawy, lecz także określono miejsce, w którym należało to zrobić. W ten sposób ustanowiono czytelną regułę umieszczania tytułu i wszystkich jego elementów na początku aktu, ówczesnie powszechnie już stosowaną, jednak nieoczywistą w kontekście wcześniejszej tradycji umieszczania daty wydania aktu na jego końcu. Warto również wspomnieć o innej zarzuconej w ten sposób praktyce – wskazywania na końcu aktu miejsca jego wydania, tuż przed datą. Wraz z przeniesieniem daty na początek aktu ten element zupełnie zanikł, co spotkało się z aprobatą późniejszych teoretyków legislacji, gdyż miejsce wydania aktu w ogóle nie pojawia się jako jego element w zasadach techniki prawodawczej z 1929 roku.

Część druga okólnika z 1929 roku również podzielona była na rozdziały, których nie oznaczono jednak cyframi, a wielkimi literami w liczbie siedmiu – od „A” do „G”. W zamieszczonym przed nimi wstępie podkreślono, że zasady dotyczące opracowywania ustaw i rozporządzeń z mocą ustawy należało stosować analogicznie również „do rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej, nieposiadających charakteru ustawowego, do zarządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej oraz do rozporządzeń i zarządzeń, obwieszczeń, postanowień i podobnych aktów – z wyjątkiem okólników,

¹² Przykładowo: „Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie zmian w ustroju Państwowego Banku Rolnego”, a nie „Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o zmianach w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 maja 1924 r. w sprawie zmian w ustawie z dnia 10 czerwca 1921 r. w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego”.

zarządzeń wewnętrznych, komunikatów, pism nominacyjnych i innych – wydawanych przez władze naczelne i centralne, a ogłaszanych w Dzienniku Ustaw, w części urzędowej Monitora Polskiego i innych czasopism urzędowych”. Zawarte w tej części postanowienia miały zaś stanowić uzupełnienie już wyłożonych wcześniej zasad.

Analogicznie do części pierwszej rozdział „A” odnosił się do tytułu. Zawierał on tylko jedną regulację, która dotyczyła wydawania aktu przez jednego lub kilku ministrów w porozumieniu z innymi. W takiej sytuacji współudział tych ostatnich miał być zaznaczany w końcowej części tytułu od nowego wiersza, co opatrzone następującym przykładem:

„Rozporządzenie Ministra.....
z dnia 8 czerwca 1928 r.
O.....,
wydane w porozumieniu z Ministrem.....”.

Zaznaczono również, że formuła porozumiewawcza mogła również wymieniać te paragrafy, do których porozumienie się ograniczało.

3. Przed 1918 rokiem – trzech zaborców, trzy konstrukcje tytułu

W przeciwieństwie do odziedziczonych po zaborcach porządków prawnych, czyli obowiązujących w poszczególnych dzielnicach kraju przepisów uchwalonych dla danych ziem przed odzyskaniem niepodległości, stanowienie prawa w warunkach nowego państwa stanowiło swego rodzaju *tabula rasa*. Formy i procesy rządzące legislacją można bowiem było kształtować dowolnie, bez narzuconych z zewnątrz idei i struktur. Jednak urzeczywistnione w 1918 roku zmartwychwstanie polskiej legislacji nie dokonało się w próżni, gdyż nowy system prawny tworzony był rękami prawników wykształconych i przez lata operujących w systemach mocarstw zaborczych.

W związku z tym nasuwa się pytanie, na ile tradycje zaczerpnięte z najważniejszych dzienników urzędowych z czasów zaborów wpłynęły na konstrukcję tytułu aktu normatywnego w początkach polskiej praktyki legislacyjnej. Aby móc na nie odpowiedzieć, warto pokrótce nakreślić rozwiązania stosowane w Dzienniku Praw Królestwa Polskiego (Kongresówki), Dzienniku Ustaw Rzeszy (*Reichsgesetzblatt*)

oraz Dzienniku Ustaw Państwa dla Królestw i Krajów w Radzie Państwa Reprezentowanych (*Reichsgesetzblatt für die im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder*).

W ostatnich numerach Dziennika Praw (zakończono jego wydawanie w 1871 roku) praktyka konstrukcji tytułu aktu różniła się w zależności od rodzaju aktu, często jednak tytuł nie był jednoznacznie wyodrębniony. W przypadku ustaw na początku aktu zamieszczano adnotację o dacie i miejscu jej podpisu (najwyższym zatwierdzeniu) przez cara, następnie wskazywano rodzaj i przedmiot aktu („ustawa o...”), zaś na jego końcu datę jego ogłoszenia w kraju. W przypadku ukazów najpierw zamieszczano rodzaj aktu, czasem organ wydający („Ukaz Jego Cesarskiej Mości, Samowładcy Wszech Rossji”) i organ będący jego adresatem („do rządzącego senatu”, „z rządzącego senatu do Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem”), zaś na końcu datę wydania (czasem również miejsce) i datę ogłoszenia. W przypadku aktów wydawanych przez Komitet Urządzający Królestwa Polskiego oraz Namiestnika Królestwa Polskiego w ogóle nie wskazywano rodzaju aktu, na początku powoływano się jedynie na osobę cara i podstawę prawną oraz oznaczano organ wydający (przykładowo: „W Imieniu Najjaśniejszego ALEXANDRA II-go, Cesarza i Samowładcy Wszech Rossji, Króla Polskiego, Wielkiego Księcia Finlandzkiego etc., etc., etc. Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem. Na zasadzie Najwyższego ukazu z dnia...”), zaś datę i miejsce wydania aktu zamieszczano na jego końcu („działo się w Warszawie dnia...”), jak również datę ogłoszenia („dzień ogłoszenia, dnia...”).

W Dzienniku Ustaw Rzeszy tytuł aktu był jasno wydzielony na jego początku, oznaczano w nim jego numer, następnie rodzaj (np. ustawa – *Gesetz*, rozporządzenie – *Verordnung*, obwieszczenie – *Bekanntmachung*), przedmiot oraz datę wydania (uchwalenia, podpisania). W przypadku ustaw po tytule zamieszczano formułę odwołującą się do cesarza i parlamentu¹³, zaś w przypadku rozporządzeń wskazanie organu wydającego i podstawy prawnej¹⁴. Na końcu aktu określano miejsce i datę ogłoszenia

¹³ „My, Wilhelm, z Bożej łaski Cesarz Niemiecki, Król Prus, w imieniu Rzeszy, po zatwierdzeniu przez Radę Związkową (*Bundesrat*) i Sejm Rzeszy (*Reichstag*), ogłaszamy, co następuje: [...]” („*Wir Wilhelm, von Gottes Gnaden Deutscher Kaiser, König von Preußen verordnen im Namen des Reichs, nach erfolgter Zustimmung des Bundesrats und des Reichstags, was folgt: [...]*“).

¹⁴ Przykładowo: „My, Wilhelm, z Bożej łaski Cesarz Niemiecki, Król Prus itd., na podstawie artykułu 68 Konstytucji Rzeszy Niemieckiej, w imieniu Rzeszy ogłaszamy, co następuje: [...]” („*Wir Wilhelm, von Gottes Gnaden Deutscher Kaiser, König von Preußen etc. verordnen auf Grund des Artikel 68 der Verfassung des Deutschen Reichs im Namen des Reichs, was folgt: [...]*“).

aktu („*Ausgegeben zu Berlin den [...]*”), w przypadku obwieszczeń w formie podpisu wskazywano także organ wydający.

W austriackim Dzienniku Ustaw tytuł aktu również był widocznie wyodrębniony na jego początku, jego konstrukcja zależała jednak od rodzaju aktu. W przypadku ustaw najpierw wskazywano pozycję w dzienniku, następnie kolejno rodzaj, datę wydania (uchwalenia) i przedmiot aktu (np. „1. Ustawa z dnia [...] dotycząca...”; „1. *Gesetz vom [...], betreffend...*”). Pod tytułem, podobnie jak w dzienniku niemieckim, zamieszczano formułę odwołującą się do cesarza i parlamentu¹⁵. Na końcu aktu wskazywano miejsce, a następnie datę ogłoszenia aktu („Wiedeń, dnia...”; „*Wien, am...*”). Tytuł rozporządzenia rozpoczynał się od wskazania pozycji w dzienniku, następnie zamieszczano rodzaj aktu, organ wydający i datę wydania aktu, kończąc na jego przedmiocie („1. Rozporządzenie Ministra [...] z dnia [...] w sprawie [...]”; „1. *Verordnung des [...] ministers zur...*”). W przeciwieństwie do ustaw na końcu nie oznaczano miejsca i daty ogłoszenia aktu. Analogicznie do rozporządzeń postępowano w stosunku do obwieszczeń (*Kundmachung*) i reskryptów (*Erlak*). Wskazane zasady obowiązywały we wszystkich wersjach językowych niniejszego dziennika.

4. 1918 – tytuł wykuwany w ogniu walki

Najważniejszy współczesny polski dziennik urzędowy ma nieznacznie starszą metrykę niż samo niepodległe państwo polskie. Jego wydawanie rozpoczęto na mocy art. 21 dekretu Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskiem¹⁶, pierwszy numer ukazał się dnia 1 lutego 1918 roku pod tytułem Dziennika Praw Królestwa Polskiego. Opracowywanie projektów oraz wydawanie i publikację aktów normatywnych praktykowano więc wówczas w warunkach braku konstytucji, a więc podstawowych norm ustrojowych wyznaczających między innymi źródła prawa i organy uprawnione do wydawania poszczególnych rodzajów aktów, a także braku szczegółowych przepisów regulujących zasady ogłaszania aktów normatywnych i wydawania dzienników urzędowych. Do tego odbywało się to w warunkach braku obowiązujących organy administracji zasad techniki zasad prawodawczej, niezależnie od formy, w jakiej taki zbiór mógłby zostać przyjęty.

¹⁵ „Za zgodą obu Izb Rady Państwa postanawiam, co następuje: [...]” („*Mit Zustimmung beider Häuser des Reichsrates finde Ich anzuordnen, wie folgt: [...]*”).

¹⁶ Dz.Pr.K.P. 1918 nr 1, poz. 1.

W obliczu takiego legislacyjnego niedostatku podstawowe reguły i wzory musiały zostać wypracowane przez praktykę, co naturalnie dawało wiele możliwości wypróbowania różnych konstrukcji i kombinacji. Dotyczyło to również elementu tak prozaicznego oraz – jak mogłoby się wydawać – stosunkowo prostego i mało istotnego w kontekście treści przepisów prawnych, jak tytuł aktu normatywnego. Niejednolitość i wprowadzane nowinki mogliśmy obserwować w tej kwestii od pierwszych numerów Dziennika Praw. Spójrzmy zatem na statystyczne podsumowanie ukazujące sposób kształtowania tytułu, obejmujące wszystkie opublikowane tamże w 1918 roku akty.

Tabela 1. Sposób oznaczania organu wydającego oraz daty i miejsca wydania w aktach opublikowanych w Dzienniku Praw Królestwa Polskiego/Dzienniku Praw Państwa Polskiego w 1918 r.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
1.	Rada Regencyjna	dekret ¹⁷ (25)	17	8 ¹⁸	0	25	0	25	0
2.		ustawa ¹⁹ (6)	0	6	0	6	0	6	0
3.		reskrypt (2)	2	0	0	1	1 ²⁰	1	1
4.		orędzie ²¹ (3)	3	0	0	3	0	3	0

¹⁷ W przypadku dekretu w przedmiocie tymczasowego wykonywania władzy ustawodawczej (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 12, poz. 24) rodzaj aktu został określony jedynie w skorowidzu dziennika urzędowego. W treści aktu nie zawarto tytułu, rozpoczynał się od preambuły. Analogiczna sytuacja wystąpiła w przypadku dekretu w przedmiocie objęcia przez Radę Regencyjną władzy zwierzchniej nad wojskiem (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 13, poz. 26).

¹⁸ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.K.P. 1918 nr 3, poz. 4; Dz.Pr.K.P. 1918 nr 6, poz. 14; Dz.Pr.K.P. 1918 nr 12, poz. 24 (tylko w skorowidzu); Dz.Pr.K.P. 1918 nr 13, poz. 26 (tylko w skorowidzu); Dz.Pr.P.P. 1918 nr 13, poz. 27; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 13, poz. 29; Dz.Pr.K.P. 1918 nr 14, poz. 30; Dz.Pr.K.P. 1918 nr 15, poz. 34.

¹⁹ W tym trzy akty określone jako „ustawa tymczasowa” (Dz.Pr.K.P. 1918 nr 10, poz. 21; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 13, poz. 28; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 17, poz. 45).

²⁰ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.Pr.K.P. 1918 nr 5, poz. 11.

²¹ Rodzaj aktu jako „orędzie” został określony jedynie w skorowidzu dziennika urzędowego, w tytułach samych aktów wskazywano jedynie adresata – „Do Narodu Polskiego” (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 12, poz. 23; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 137, poz. 38) i „Do Naczelnego Dowódcy Wojsk Polskich Józefa Piłsudskiego” (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 17, poz. 39).

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
5.	Naczelnik Państwa	dekret ²² (32)	1 ²³	31	0	32	0	32	0
6.		przepisy (1)	0	1 ²⁴	0	1	0	1	0
7.		ustawa (1)	0	1 ²⁵	0	1	0	1	0
8.	Rada Ministrów	rozporządzenie (2)	2	0	0	2	0	2	0
9.		przepisy ²⁶ (1)	1	0	0	1	0	1	0
10.		postanowienie (1)	1	0	0	1	0	1	0
11.	Minister Sprawiedliwości	rozporządzenie (2)	2	0	0	2	0	2	0
Łącznie:		76	30	46	0	75	1	75	1

Źródło: opracowanie własne.

Znając wzorce stosowane w zakresie konstrukcji tytułu aktu normatywnego przez poszczególne mocarstwa zaborcze, pewne ich elementy możemy dostrzec w aktach opublikowanych w 1918 roku w Dzienniku Praw Królestwa Polskiego/ Dzienniku Praw Państwa Polskiego²⁷. Należy jednak zwrócić uwagę na parę istotnych, niżej omówionych różnic.

Przy analizie powyższego zestawienia od razu w oczy rzuca nam się brak jednorodności w zakresie oznaczania w tytule aktu organu wydającego w najważniejszych obok ustaw aktach normatywnych okresu przedniepodległościowego, czyli dekretach Rady Regencyjnej. Wygląda na to, że prawodawca nie mógł się zdecydować,

²² W tym trzy akty określone jako „dekret tymczasowy” (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 21, poz. 65; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 21, poz. 66; Dz.Pr.P.P. 1918 nr 21, poz. 70).

²³ W tym „dekret Naczelnego Dowódcy Józefa Piłsudskiego” (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 17, poz. 41), którego tytuł wskazano jedynie w skorowidzu dziennika urzędowego. W tytule w treści aktu wskazano jedynie jego rodzaj.

²⁴ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1918 nr 19, poz. 53.

²⁵ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1918 nr 19, poz. 56.

²⁶ Określone jako „przepisy wykonawcze” (Dz.Pr.K.P. 1918 nr 5, poz. 12).

²⁷ Zmiana nazwy dziennika urzędowego od numeru 16 z dnia 8 listopada 1918 roku.

czy należało w tytule tego typu aktu podkreślać jego pochodzenie od tegoż organu zwierzchniego ówczesnej fragmentarycznej państwowości polskiej, czy też trzeba było uznać je za zbędne, biorąc pod uwagę, że zgodnie z art. 2 dekretu o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych był to jedyny organ uprawniony do wydawania dekretów. Wątpliwości te najwyraźniej zanikły po przekazaniu przez Radę Regencyjną najwyższej władzy państwowej Józefowi Piłsudskiemu, który przyjął tytuł Naczelnika Państwa. Poza pierwszym wydanym przez niego dekretem, w którym w tytule aktu wskazano go jako „Naczelnego Dowódcę Józefa Piłsudskiego”, w tytułach kolejnych dekretów nie pojawiał się już organ wydający. W tytułach wszystkich innych publikowanych w 1918 roku aktów, wydawanych zarówno przez Radę Regencyjną, jak i Radę Ministrów oraz Ministra Sprawiedliwości, jednolicie wskazywano organ wydający.

We wszystkich rodzajach aktów przedmiot aktu określano, poza trzema wyjątkami²⁸, standardowymi formułami „w przedmiocie...” i „o...”, w dwóch dekretach również zwrotem „w sprawie...”. Poza przypadkiem jednego reskryptu Rady Regencyjnej, wynikającym zapewne z przeoczenia, nie stwierdzono różnic w zakresie wskazywania daty wydania aktu, którą zamieszczano nie w tytule, lecz na końcu aktu. Obok niej solidarnie oznaczano miejsce wydania aktu („Dan w Warszawie, dnia...”). W pewnym zakresie widzimy tu więc wzory zaczerpnięte z dzienników urzędowych poszczególnych zaborców, choć należy tu zwrócić uwagę, że zamieszczana w nich na końcu data najczęściej oznaczała datę ogłoszenia, a nie wydania aktu.

Warto również parę słów poświęcić miejscu wydania aktu, choć element ten nie wchodził w żadnej z analizowanych konstrukcji w skład tytułu. W imperiach z XIX i początku XX wieku miało ono charakter zarówno praktyczny, jak i formalnoprawny. Istotne było zwłaszcza w systemach złożonych administracyjnie i terytorialnie, jak Imperium Rosyjskie, Austro-Węgry czy Rzesza Niemiecka, gdzie różne części państwa mogły być objęte odmiennymi regulacjami. Wskazanie miejsca wydania aktu ułatwiało określenie, na jakim obszarze akt obowiązuje i który organ był właściwy do jego ogłoszenia. Oprócz tego w monarchiach absolutnych i konstytucyjnych

²⁸ Reskrypt Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego oraz tymczasowe przepisy służbowe dla urzędników państwowych i Tabela płac urzędników państwowych (Dz.Pr.K.P. 1918 nr 6, poz. 13); Orędzie Rady Regencyjnej do Narodu Polskiego (Dz.Pr.K.P. 1918 nr 12, poz. 23); Ustawa Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dz.Pr.P.P. 1918 nr 19, poz. 56).

podkreślanie miejsca wydania aktu miało także charakter ceremonialny i symboliczny, uwypuklało bowiem związek władzy centralnej z konkretnym ośrodkiem decyzyjnym.

Wraz z odzyskaniem niepodległości odpadła przyczyna określania miejsca wydania aktu z czasów zaborów, służąca podkreśleniu wagi lub pochodzenia pewnych regulacji. Wydaje się, że w republikańskiej II Rzeczypospolitej, dążącej do utworzenia jednolitego systemu prawnego oraz centralizacji i unifikacji organów władzy, taki element należałoby naturalnie uznać za zbędny i niewnoszący żadnej dodatkowej wartości prawnej. Wystarczającym ku temu argumentem powinien być fakt, że we wszystkich 76 opublikowanych w 1918 roku w Dzienniku Praw aktach jako miejsce wydania aktu widniała Warszawa²⁹. Z drugiej strony można jednak uznać, że po latach zaborów, w których Polakom narzucano prawa uchwalane między innymi w Sankt Petersburgu, Berlinie i Wiedniu, podkreślanie ich pochodzenia ze stolicy ich powstającego z popiołów państwa miało wartość symboliczną i propagandową, mimo że niemal mechanicznie wskazywano wciąż to samo miejsce.

5. 1919 – tytuł w układzie „sejmowym”, tytuł w układzie „rządowym”

Pierwszy pełny rok funkcjonowania, zarówno legislacji polskiej, jak i niepodległego państwa polskiego, przyniósł istotne zmiany strukturalne. Wśród najważniejszych należy wymienić rozpoczęcie działalności Sejmu Ustawodawczego, a także uchwalenie i wejście w życie tak zwanej Małej Konstytucji z dnia 20 lutego 1919 roku³⁰ oraz ustawy z dnia 31 lipca 1919 roku w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej³¹. Jednak lakoniczność tej ostatniej i przepisów ustrojowych w zakresie stanowienia i źródeł prawa, a przede wszystkim utrzymujący się brak zasad techniki prawodawczej, pociągały za sobą nadal dużą dozę dowolności w zakresie kształtowania układu treści i formy aktów normatywnych, w tym ich tytułów, co możemy zaobserwować w poniższej tabeli. Aby utrzymać przejrzystość niniejszego zestawienia, akty wydawane przez więcej niż jeden organ wymieniono na jego końcu.

²⁹ Nie licząc jednego reskryptu Rady Regencyjnej, gdzie zapewne przez przeoczenie w ogóle nie wskazano zarówno daty, jak i miejsca wydania aktu.

³⁰ Dz.Pr.P.P. 1919 nr 19, poz. 226.

³¹ Dz.U. 1919 nr 66, poz. 400.

Tabela 2. Sposób oznaczania organu wydającego oraz daty i miejsca wydania w aktach opublikowanych w Dzienniku Praw Państwa Polskiego / Dzienniku Ustaw w 1919 r.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
1.	Sejm	ustawa ³² (117)	1 ³³	116	117	0	0	0	117
2.		uchwała (3)	3 ³⁴	0	3	0	0	0	3
3.	Marszałek Sejmu	obwieszczenie (1)	1 ³⁵	0	0	0	1	0	1
4.	Naczelnik Państwa	dekret ³⁶ (132)	1 ³⁷	131	0	132	0	132	0
5.		ustawa ³⁸ (1)	0	1	0	1	0	1	0
6.		przepisy ³⁹ (3)	0	3	0	3	0	3	0
7.		statut (3)	0	3	0	3	0	3	0
8.		rozporządzenie (1)	0	1 ⁴⁰	0	1	0	1	0
9.	Rada Ministrów	rozporządzenie ⁴¹ (44)	43	1 ⁴²	4 ⁴³	40	0	40	4

³² W tym jeden akt określony jako „zasadnicza ustawa” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 63, poz. 371) oraz trzy akty określone jako „ustawa tymczasowa” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 23, poz. 235; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 65, poz. 395; Dz.U. 1919 nr 89, poz. 483).

³³ Jeden akt został określony jako „ustawa Sejmowa” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 20, poz. 229).

³⁴ Wszystkie trzy akty zostały określone jako „uchwała Sejmu” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 19, poz. 226; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 25, poz. 242; Dz.U. 1919 nr 88, poz. 482).

³⁵ Akt określony jako „obwieszczenie Marszałka Sejmu Ustawodawczego” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 50, poz. 331).

³⁶ W tym jeden akt określony jako „dekret tymczasowy” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 5, poz. 90).

³⁷ Organ wydający wskazano w tytule w: Dz.U. 1919 nr 77, poz. 439.

³⁸ Państwowa Zasadnicza Ustawa Sanitarna. (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 15, poz. 207).

³⁹ W tym dwa akty określone jako „przepisy tymczasowe” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 5, poz. 91; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 15, poz. 203).

⁴⁰ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 14, poz. 189.

⁴¹ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie tymczasowe” (Dz.U. 1919 nr 73, poz. 428) oraz trzy określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1919 nr 90, poz. 488; Dz.U. 1919 nr 90, poz. 489; Dz.U. 1919 nr 90, poz. 490). Brak wskazania przedmiotu aktu (wskazany jedynie w skorowidzu dziennika) w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 2, poz. 82.

⁴² Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 3, poz. 85.

⁴³ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 56, poz. 342; Dz.U. 1919 nr 73, poz. 428; Dz.U. 1919 nr 87, poz. 474; Dz.U. 1919 nr 98, poz. 521.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
10.	Rada Ministrów [ciąg dalszy]	uchwała (4)	4	0	3 ⁴⁴	1	0	1	3
11.		przepisy wprowadzające (2)	0	2 ⁴⁵	0	2	0	2	0
12.		postanowienie (2)	2	0	0	2	0	2	0
13.	Prezydent Ministrów	obwieszczenie (2)	0	2 ⁴⁶	0	1	1 ⁴⁷	1	1
14.		sprostowanie (1)	0	1 ⁴⁸	0	0	1 ⁴⁹	0	1
15.	Minister Kolei Żelaznych	rozporządzenie ⁵⁰ (51)	50 ⁵¹	1 ⁵²	0	49 ⁵³	2 ⁵⁴	49	2
16.		postanowienie (2)	2	0	0	2	0	2	0
17.		obwieszczenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
18.	Minister Kultury i Sztuki	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
19.	Minister Poczty i Telegrafów	rozporządzenie (2)	2	0	0	2	0	2	0

⁴⁴ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1919 nr 75, poz. 433; Dz.U. 1919 nr 75, poz. 434; Dz.U. 1919 nr 75, poz. 435.

⁴⁵ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 7, poz. 112; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 20, poz. 231. Pod oboma aktami znalazły się podpisy Prezydenta Ministrów oraz Ministra Sprawiedliwości.

⁴⁶ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 30, poz. 258; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 53, poz. 338.

⁴⁷ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 53, poz. 338.

⁴⁸ Za Prezydenta Ministrów podpis pod aktem złożył Minister Spraw Wewnętrznych (Dz.U. 1919 nr 92, poz. 502).

⁴⁹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 92, poz. 502.

⁵⁰ Brak wskazania w tytule przedmiotu aktu w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 50, poz. 329.

⁵¹ W tym 35 aktów określonych jako „rozporządzenia Ministra Kolei Żelaznych” oraz 16 aktów określonych jako „rozporządzenia Kierownika Ministerstwa Kolei Żelaznych”.

⁵² Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 50, poz. 329.

⁵³ Wskazanie niedokładnej daty wydania aktu (tylko miesiąc) w: Dz.U. 1919 nr 97, poz. 515.

⁵⁴ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 82, poz. 450; Dz.U. 1919 nr 83, poz. 454.

Konstrukcja tytułu aktu normatywnego w polskiej praktyce legislacyjnej w latach 1918–1920

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
20.	Minister Pracy i Opieki Społecznej	rozporządzenie ⁵⁵ (2)	2	0	0	0	2 ⁵⁶	0	2
21.	Minister Przemysłu i Handlu [MPIH]	rozporządzenie (4)	1	3 ⁵⁷	0	4	0	4	0
22.		statut (1)	0	1 ⁵⁸	0	1	0	1	0
23.	Minister Robót Publicznych	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
24.	Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych [MRiDP]	rozporządzenie (5)	5	0	0	5	0	5	0
25.	Minister Skarbu [MSK]	rozporządzenie ⁵⁹ (12)	12 ⁶⁰	0	0	11	1 ⁶¹	11	1
26.		przepis wykonawczy ⁶² (1)	1	0	0	1	0	1	0
27.		obwieszczenie (2)	1	1 ⁶³	0	1	1 ⁶⁴	1	1
28.	Minister Spraw Wewnętrznych [MSW]	rozporządzenie ⁶⁵ (12)	6	6 ⁶⁶	0	10	2 ⁶⁷	10	2

⁵⁵ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie szczegółowe” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 3, poz. 87) i jeden określony jako „rozporządzenie dodatkowe” (Dz.U. 1919 nr 83, poz. 453).

⁵⁶ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 3, poz. 87; Dz.U. 1919 nr 83, poz. 453.

⁵⁷ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 41, poz. 299; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 57, poz. 346; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 74, poz. 430

⁵⁸ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1919 nr 74, poz. 429.

⁵⁹ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 5, poz. 100).

⁶⁰ W tym jedno „rozporządzenie wykonawcze Ministerstwa Skarbu” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 5, poz. 100).

⁶¹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 96, poz. 513.

⁶² Dz.U. 1919 nr 95, poz. 511.

⁶³ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 59, poz. 361.

⁶⁴ Brak wskazania daty wydania aktu oraz organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 59, poz. 361.

⁶⁵ W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 33, poz. 270).

⁶⁶ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.Pr.P.P. 1919 nr 33, poz. 270; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 40, poz. 295; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 45, poz. 318; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 49, poz. 324; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 54, poz. 339; Dz.U. 1919 nr 91, poz. 494.

⁶⁷ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 91, poz. 496; Dz.U. 1919 nr 67, poz. 497.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
28.	Minister Spraw Wewnętrznych [MSW] [ciąg dalszy]	przepisy (2)	0	2 ⁶⁸	0	2	0	2	0
29.									
30.	Minister Spraw Wojskowych [MSWojsk]	rozporządzenie (1)	0	1 ⁶⁹	0	1	0	1	0
31.	Minister Sprawiedliwości [MSpraw]	rozporządzenie (11)	11	0	0	10	1 ⁷⁰	10	1
32.		zarządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
33.		obwieszczenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
34.	Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	rozporządzenie (3)	3 ⁷¹	0	0	3	0	3	0
35.	Minister Zdrowia Publicznego	rozporządzenie (4)	4	0	0	4	0	4	0
36.	Minister Apropowizacji oraz MRiDP	rozporządzenie (2)	2	0	0	2	0	2	0
37.	MSk oraz MPiH	rozporządzenie (2)	2	0	2	0	0	0	2
38.	MSWojsk oraz MSk	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
39.	MSWojsk oraz MSW	rozporządzenie ⁷² (5)	5	0	0	4	1 ⁷³	4	1
40.	MSpraw oraz MSW	rozporządzenie (1)	1	0	1	0	0	0	1
Łącznie:			447	174	273	130	304	13	304

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁸ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1919 nr 94, poz. 507; Dz.U. 1919 nr 94, poz. 508.

⁶⁹ Brak wskazania organu wydającego oraz przedmiotu aktu w: Dz.U. 1919 nr 86, poz. 471.

⁷⁰ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 67, poz. 412.

⁷¹ W dwóch z trzech rozporządzeń jako organu wydającego nie wskazano ministra, lecz ministerstwo (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 57, poz. 347; Dz.Pr.P.P. 1919 nr 58, poz. 354).

⁷² W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1919 nr 87, poz. 475; Dz.U. 1919 nr 97, poz. 514). W jednym z aktów organy wydające zostały wskazane w odwrotnej kolejności (Dz.U. 1919 nr 93, poz. 504).

⁷³ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1919 nr 87, poz. 477.

Największą praktyczną nowością w stosunku do roku 1918 było przeniesienie daty wydania aktu z jego końca na sam początek, czyli do tytułu. Nie była to jednak rewolucja powszechna. Jedynymi aktami opublikowanymi w 1919 roku w Dzienniku Praw Państwa Polskiego/Dzienniku Ustaw⁷⁴, w których konsekwentnie przez cały rok stosowano nowy rodzaj zapisu polegający na zamieszczeniu daty wydania aktu w tytule po określeniu jego rodzaju, były akty pochodzące od jednoizbowego ówczesnie parlamentu. Zarówno wszystkie uchwalone przez Sejm Ustawodawczy ustawy, jak i uchwały opatrzone następującą konstrukcją tytułu:

1. rodzaj aktu (ustawa/uchwała);
2. data aktu (z dnia [dzień, miesiąc] 1919 r.);
3. przedmiot aktu („w przedmiocie...”, „w sprawie...”, „o...”, „normująca...”, „zmieniająca postanowienia [...] ustawy...”)⁷⁵.

Jedyną stałą różnicą było występowanie w tytule uchwał organu wydającego („uchwała Sejmu z dnia...”), z czego zupełnie zrezygnowano w przypadku ustaw⁷⁶. Innym elementem, który całkowicie pominięto w uchwalanych przez Sejm aktach, było oznaczenie miejsca wydania aktu. Z racji tego, że posiedzenia parlamentu miały stale odbywać się w jego warszawskiej siedzibie, każdorazowe wskazywanie tej lokalizacji wydawało się zbędne.

W aktach wydawanych przez inne organy nadal stosowano dotychczasową konstrukcję tytułu, nowy układ pojawiał się w nich incydentalnie. Utarte wzory konsekwentnie wykorzystywano w aktach pochodzących od Naczelnika Państwa, niezależnie od ich rodzaju, przy czym w jednym dekreście w ramach wyjątku wskazano w tytule organ wydający. Większe rozbieżności mogliśmy obserwować w aktach rodowodu rządowego, tym bardziej że w stosunku do roku 1918 roku istotnie wzrosła liczba organów wydających akty.

⁷⁴ Zmiana nazwy dziennika urzędowego od numeru 66 z dnia 16 sierpnia 1919 roku.

⁷⁵ W jednym przypadku przedmiot aktu określono przymiotnikowo (zasadnicza ustawa sanitarna z dnia 19 lipca 1919 roku), w jednym zaś przedmiot określono w dopełniaczu (ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 roku orderu wojskowego „Virtuti Militari”). W tym drugim wypadku wydaje się jednak, że miało to charakter omyłkowego pominięcia zwrotu „w przedmiocie/w sprawie przywrócenia...”.

⁷⁶ Wyjątkiem była pierwsza uchwalona ustawa – ustawa Sejmowa z dnia 28 lutego 1919 roku w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 20, poz. 229).

Pierwszym aktem innym niż ustawa lub uchwała sejmowa, w którym datę wydania aktu oznaczono na jego początku, jednocześnie rezygnując ze wskazania miejsca wydania aktu, było rozporządzenie Rady Ministrów (RM) z dnia 27 czerwca 1919 roku.⁷⁷ Był to jednak wyjątek, a nie nowy standard, bowiem w opublikowanych w tym samym numerze Dziennika Praw Państwa Polskiego rozporządzeniach, które zostały wydane przez inne organy, zastosowano stary model zapisu – z datą i miejscem wydania aktu na jego końcu. Nie utrzymano w tej kwestii konsekwencji nawet w następnych rozporządzeniach RM, gdyż w sześciu kolejnych tego typu aktach data i miejsce wydania również znalazły się na ich końcu.

Nowy styl zapisu powrócił dopiero w rozporządzeniu tymczasowym RM z dnia 1 września 1919 roku⁷⁸, jednak w kolejnym tego typu akcie z dnia 6 września 1919 roku⁷⁹ ponownie zastosowano starą konstrukcję. „Ustawowy” układ wykorzystano także w trzech z czterech uchwalonych w 1919 roku uchwałach RM. Wydaje się więc, że zapożyczanie przez rząd formy tytułu ściśle przestrzeganej w aktach sejmowych miało charakter eksperymentalny, a w zasadzie nawet przypadkowy, zależny od fantazji osoby przygotowującej projekt konkretnego rozporządzenia lub uchwały. Nie będzie więc przesadzona konstatacja, że do lokalizacji zamieszczenia w akcie daty jego wydania, a także ewentualnego wskazania w nim miejsca wydania nie przywiązywano ówczesnie większej wagi. O niewielkiej wartości tej drugiej danej dobitnie może świadczyć fakt, że we wszystkich 304 aktach, w których w 1919 roku oznaczono miejsce ich wydania, niezmiennie widniała Warszawa.

Kolejnym aktem z datą w tytule i bez oznaczenia miejsca wydania było rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 czerwca 1919 roku, konstrukcję taką zastosowano również w przypadku dwóch rozporządzeń Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 4 listopada 1919 roku. Były to jedyne z licznych rozporządzeń ministerialnych, do których „wkraść” się nowy zapis tytułu.

Dalsze incydentalne rozbieżności wśród ministerialnych rozporządzeń możemy odnotować w kwestii wskazywania w tytule organu wydającego akt, a także w zakresie

⁷⁷ Dz.Pr.P.P. 1919 nr 56, poz. 342.

⁷⁸ Dz.U. 1919 nr 73, poz. 428.

⁷⁹ Dz.U. 1919 nr 76, poz. 436.

zamieszczania na jego końcu miejsca wydania aktu. Biorąc jednak pod uwagę brak jakiegokolwiek wzorca przy pojedynczych pominięciach obu tych elementów, różnice te można sprowadzić do kolejnych przykładów legislacyjnej niechlujności.

Warto jednak zwrócić uwagę na dwa szczególne odstępstwa od standardowego wzorca przy oznaczaniu w tytule organu wydającego. W pierwszym wyróżniał się Minister Kolei Żelaznych. Wśród wydawanych przez ten organ rozporządzeniach występowały przypadki, w których w tytule aktu jako organu wydającego nie wskazywano ustawowego naczelnego organu administracji państwowej, czyli ministra, a stanowisko faktyczne zajmowane przez osobę kierującą ministerstwem, co przyjęło formę „rozporządzenia Kierownika Ministerstwa Kolei Żelaznych”. Formę tę stosowano jednak niekonsekwentnie, na zmianę publikowano „rozporządzenia Ministra” (35 razy) i „rozporządzenia Kierownika Ministerstwa” (16 razy), nawet w tym samym numerze dziennika. Była to tym bardziej dziwaczna konstrukcja, że pod wszystkimi tymi aktami widniał podpis jednej osoby – kierownika ministerstwa Juliana Eberhardta, który pełnił to stanowisko niezmiennie niemal przez cały 1919 rok. Pojedyncze „rozporządzenia kierowników” pojawiały się także, w przypadku innych ministerstw, w 1920 roku.

Warto również zwrócić uwagę na pierwsze rozporządzenie Ministra Skarbu, w którym jako organu wydającego w tytule nie wskazano jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, czyli ministra, ale kierowany przez niego urząd administracji państwowej, co przybrało formę „rozporządzenia wykonawczego Ministerstwa Skarbu”⁸⁰. Nie był to jedyny tego typu przypadek, kolejne „rozporządzenia ministerstw” zdarzały się incydentalnie w 1919 i w 1920 roku.

6. 1920 – długie tytularne *status quo* i zwrot na ostatniej prostej

W zakresie struktury tytułu aktu normatywnego rok 1920 okazał się przełomowy pod wieloma względami, choć przez długi czas nic tego nie zapowiadało. Pewne dyferencje następowały w tym czasie stopniowo, jednak wyraźną i – jak się później

⁸⁰ Dz.Pr.P.P. 1919 nr 5, poz. 100. Warto też zauważyć, że organ wydający oraz przedmiot aktu określono w tym przypadku jedynie w skorowidzu właściwego numeru dziennika, pominięto je w treści aktu.

okazało – trwałą zmianę mogliśmy zaobserwować dopiero w ostatnich numerach Dziennika Ustaw. Spójrzmy zatem na poniższą tabelę, która ukaże nam skalę tytularnej ewolucji.

Tabela 3. Sposób oznaczania organu wydającego oraz daty i miejsca wydania w aktach opublikowanych w Dzienniku Ustaw w 1920 roku.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
1.	Sejm	ustawa ⁸¹ (172)	0	172	172	0	0	0	172
2.		uchwała (4)	4 ⁸²	0	4	0	0	0	4
3.	Marszałek Sejmu	obwieszczenie (3)	0	3 ⁸³	1 ⁸⁴	0	2	0	3
4.	Naczelnik Państwa	dekret (6)	2	4 ⁸⁵	2 ⁸⁶	4 ⁸⁷ (+1)	0	4 ⁸⁸	2

⁸¹ W tym trzy akty określone jako „ustawa tymczasowa” (Dz.U. 1920 nr 2, poz. 9; Dz.U. 1920 nr 19, poz. 90; Dz.U. 1920 nr 106, poz. 699) oraz jeden określony jako „ustawa Konstytucyjna” (Dz.U. 1920 nr 73, poz. 497).

⁸² W tym trzy akty określone jako „uchwała Sejmu” (Dz.U. 1920 nr 5, poz. 23; Dz.U. 1920 nr 20, poz. 55; Dz.U. 1920 nr 17, poz. 84) oraz jeden akt określony jako „uchwała Sejmu Ustawodawczego” (Dz.U. 1920 nr 106, poz. 700).

⁸³ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 42, poz. 258; Dz.U. 1920 nr 55, poz. 345; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 778.

⁸⁴ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 117, poz. 778.

⁸⁵ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 45, poz. 274; Dz.U. 1920 nr 108, poz. 709; Dz.U. 1920 nr 108, poz. 710; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 769.

⁸⁶ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 110, poz. 729; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 769.

⁸⁷ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 110, poz. 729.

⁸⁸ W jednym akcie jako miejsce wydania wskazano „Warszawa-Belweder” (Dz.U. 1920 nr 109, poz. 708).

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
5.	Rada Ministrów	rozporządzenie (80)	80	0	61 ⁸⁹	15 (+3) ⁹⁰	4 ⁹¹	18	62
6.		uchwała (2)	2	0	1 ⁹²	1 (+1) ⁹³	0	2	0
7.	Prezydent Ministrów [PM]	rozporządzenie (1)	1	0	1 ⁹⁴	0	0	0	1
8.	Rada Obrony Państwa	rozporządzenie (58)	58	0	58	0	0	0	58

⁸⁹ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 3, poz. 16; Dz.U. 1920 nr 11, poz. 62; Dz.U. 1920 nr 25, poz. 155; Dz.U. 1920 nr 36, poz. 208; Dz.U. 1920 nr 47, poz. 288; Dz.U. 1920 nr 47, poz. 289; Dz.U. 1920 nr 50, poz. 309; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 352; Dz.U. 1920 nr 58, poz. 364; Dz.U. 1920 nr 59, poz. 368; Dz.U. 1920 nr 59, poz. 369; Dz.U. 1920 nr 61, poz. 394; Dz.U. 1920 nr 61, poz. 396; Dz.U. 1920 nr 61, poz. 397; Dz.U. 1920 nr 63, poz. 419; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 439; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 440; Dz.U. 1920 nr 70, poz. 472; Dz.U. 1920 nr 83, poz. 556; Dz.U. 1920 nr 88, poz. 577; Dz.U. 1920 nr 90, poz. 597; Dz.U. 1920 nr 92, poz. 613; Dz.U. 1920 nr 92, poz. 614; Dz.U. 1920 nr 94, poz. 620; Dz.U. 1920 nr 94, poz. 621; Dz.U. 1920 nr 95, poz. 625; Dz.U. 1920 nr 97, poz. 637; Dz.U. 1920 nr 97, poz. 638; Dz.U. 1920 nr 97, poz. 646; Dz.U. 1920 nr 98, poz. 647; Dz.U. 1920 nr 99, poz. 660; Dz.U. 1920 nr 99, poz. 661; Dz.U. 1920 nr 101, poz. 668; Dz.U. 1920 nr 101, poz. 669; Dz.U. 1920 nr 101, poz. 670; Dz.U. 1920 nr 101, poz. 671; Dz.U. 1920 nr 102, poz. 676; Dz.U. 1920 nr 103, poz. 684; Dz.U. 1920 nr 103, poz. 685; Dz.U. 1920 nr 106, poz. 701; Dz.U. 1920 nr 108, poz. 710; Dz.U. 1920 nr 109, poz. 715; Dz.U. 1920 nr 110, poz. 730; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 751; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 752; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 753; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 754; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 759; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 760; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 761; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 762; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 763; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 764; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 770; Dz.U. 1920 nr 118, poz. 780; Dz.U. 1920 nr 118, poz. 781; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 786; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 787; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 788; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 789; Dz.U. 1920 nr 121, poz. 797.

⁹⁰ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 36, poz. 208; Dz.U. 1920 nr 59, poz. 368; Dz.U. 1920 nr 59, poz. 369.

⁹¹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 39, poz. 420; Dz.U. 1920 nr 47, poz. 290; Dz.U. 1920 nr 77, poz. 522; Dz.U. 1920 nr 99, poz. 659.

⁹² Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 73, poz. 502.

⁹³ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 73, poz. 502.

⁹⁴ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 73, poz. 504.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
9.	Minister Aproprowizacji [MApr]	rozporządzenie (29)	27	2 ⁹⁵	0	28	1 ⁹⁶	28	1
10.	Minister b. Dzielnicy Pruskiej [MbDP]	rozporządzenie (4)	4	0	2 ⁹⁷	2 (+2) ⁹⁸	0	4 ⁹⁹	0
11.	Minister Kolei Żelaznych [MKŻ]	rozporządzenie (91)	87	4 ¹⁰⁰	12 ¹⁰¹	73 ¹⁰²	6 ¹⁰³	73	18
12.	Minister Kultury i Sztuki [MKiS]	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
13.	Minister Poczt i Telegrafów [MPiT]	rozporządzenie (7)	7	0	1 ¹⁰⁴	6	0	6	1

⁹⁵ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 21, poz. 119; Dz.U. 1920 nr 24, poz. 151.

⁹⁶ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 88, poz. 582.

⁹⁷ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 110, poz. 731; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 741.

⁹⁸ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 110, poz. 731; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 741.

⁹⁹ W trzech aktach wskazano inne miejsce wydania niż Warszawę, mianowicie Poznań: Dz.U. 1920 nr 104, poz. 691; Dz.U. 1920 nr 110, poz. 731; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 741.

¹⁰⁰ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 52, poz. 323; Dz.U. 1920 nr 52, poz. 324; Dz.U. 1920 nr 52, poz. 325; Dz.U. 1920 nr 52, poz. 326.

¹⁰¹ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 110, poz. 732; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 744; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 746; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 758; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 766; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 774; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 775; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 791; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 792; Dz.U. 1920 nr 121, poz. 798; Dz.U. 1920 nr 121, poz. 799; Dz.U. 1920 nr 121, poz. 800.

¹⁰² Wskazanie niedokładnej daty wydania aktu (tylko miesiąc) w: Dz.U. 1920 nr 5, poz. 29.

¹⁰³ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 47, poz. 293; Dz.U. 1920 nr 85, poz. 569; Dz.U. 1920 nr 89, poz. 592; Dz.U. 1920 nr 106, poz. 702; Dz.U. 1920 nr 109, poz. 726; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 747.

¹⁰⁴ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 113, poz. 749.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
14.	Minister Pracy i Opieki Społecznej [MPIOS]	rozporządzenie ¹⁰⁵ (12)	12	0	3 ¹⁰⁶	8	1 ¹⁰⁷	8	4
15.		obwieszczenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
16.	Minister Przemysłu i Handlu [MPIH]	rozporządzenie ¹⁰⁸ (23)	23 ¹⁰⁹	0	6 ¹¹⁰	14 (+1) ¹¹¹	3 ¹¹²	15	8
17.	Minister Robót Publicznych [MRP]	rozporządzenie ¹¹³ (5)	4	1 ¹¹⁴	0	5	0	5	0
18.	Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych [MRiDP]	rozporządzenie ¹¹⁵ (23)	23	0	1 ¹¹⁶	22	0	22	1

¹⁰⁵ W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 13, poz. 70; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 356.

¹⁰⁶ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 109, poz. 724; Dz.U. 1920 nr 113, poz. 750; Dz.U. 1920 nr 118, poz. 782.

¹⁰⁷ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 102.

¹⁰⁸ W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 3, poz. 14; Dz.U. 1920 nr 5, poz. 27.

¹⁰⁹ W zakresie organu wydającego trzy akty zostały określone jako „rozporządzenie Ministerstwa Przemysłu i Handlu”: Dz.U. 1920 nr 45, poz. 275; Dz.U. 1920 nr 60, poz. 374; Dz.U. 1920 nr 84, poz. 564.

¹¹⁰ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 42, poz. 253; Dz.U. 1920 nr 109, poz. 717; Dz.U. 1920 nr 109, poz. 718; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 742; Dz.U. 1920 nr 114, poz. 756; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 777.

¹¹¹ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 42, poz. 253.

¹¹² Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 45, poz. 275; Dz.U. 1920 nr 58, poz. 367; Dz.U. 1920 nr 84, poz. 564.

¹¹³ W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 14, poz. 76; Dz.U. 1920 nr 43, poz. 264.

¹¹⁴ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 14, poz. 76.

¹¹⁵ W tym trzy akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 29, poz. 174; Dz.U. 1920 nr 34, poz. 197; Dz.U. 1920 nr 97, poz. 640) oraz jeden akt określony jako „rozporządzenie tymczasowe” (Dz.U. 1920 nr 49, poz. 302).

¹¹⁶ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 117, poz. 772.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
19.	Minister Skarbu [MSk]	rozporządzenie ¹¹⁷ (65)	64 ¹¹⁸	1 ¹¹⁹	8 ¹²⁰	53	4 ¹²¹	53	12
20.		przepis wprowadczy (1)	0	1 ¹²²	0	1	0	1	0
21.		regulamin (1)	0	1 ¹²³	0	1	0	1	0
22.		obwieszczenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
23.	Minister Spraw Wewnętrznych [MSW]	rozporządzenie ¹²⁴ (52)	43 ¹²⁵	9 ¹²⁶	2 ¹²⁷	46	4 ¹²⁸	46	6

¹¹⁷ W tym dwa akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 15, poz. 81; Dz.U. 1920 nr 70, poz. 475.

¹¹⁸ W zakresie organu wydającego jeden akt został określony jako „rozporządzenie Ministerstwa Skarbu”: Dz.U. 1920 nr 84, poz. 562.

¹¹⁹ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 15, poz. 81.

¹²⁰ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 5, poz. 35; Dz.U. 1920 nr 91, poz. 599; Dz.U. 1920 nr 108, poz. 713; Dz.U. 1920 nr 109, poz. 720; Dz.U. 1920 nr 115, poz. 765; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 771; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 776; Dz.U. 1920 nr 118, poz. 783.

¹²¹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 39, poz. 241; Dz.U. 1920 nr 70, poz. 475; Dz.U. 1920 nr 70, poz. 476; Dz.U. 1920 nr 76, poz. 519.

¹²² Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 15, poz. 80.

¹²³ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 73, poz. 506.

¹²⁴ W tym pięć aktów określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 96; Dz.U. 1920 nr 43, poz. 266; Dz.U. 1920 nr 71, poz. 488; Dz.U. 1920 nr 86, poz. 571; Dz.U. 1920 nr 103, poz. 687.

¹²⁵ W tym siedem aktów określone jako „rozporządzenie Kierownika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych”: Dz.U. 1920 nr 54, poz. 337; Dz.U. 1920 nr 55, poz. 344; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 357; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 359; Dz.U. 1920 nr 60, poz. 380; Dz.U. 1920 nr 60, poz. 382 (organ wydający wskazany wyłącznie w skorowidzu); Dz.U. 1920 nr 63, poz. 424.

¹²⁶ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 4, poz. 22 (wyłącznie w skorowidzu); Dz.U. 1920 nr 19, poz. 96; Dz.U. 1920 nr 22, poz. 122; Dz.U. 1920 nr 34, poz. 198 (wyłącznie w skorowidzu); Dz.U. 1920 nr 36, poz. 209 (wyłącznie w skorowidzu); Dz.U. 1920 nr 38, poz. 229; Dz.U. 1920 nr 43, poz. 266; Dz.U. 1920 nr 60, poz. 382 (wyłącznie w skorowidzu).

¹²⁷ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 112, poz. 745; Dz.U. 1920 nr 117, poz. 773.

¹²⁸ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 100; Dz.U. 1920 nr 19, poz. 101; Dz.U. 1920 nr 21, poz. 120; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 448.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
24.	Minister Spraw Wewnętrznych [MSW] [ciąg dalszy]	instrukcja (1)	0	1 ¹²⁹	0	1	0	1	0
25.		obwieszczenie (1)	0	1 ¹³⁰	0	0	1	0	1
26.	Minister Spraw Wojskowych [MSWojsk]	rozporządzenie ¹³¹ (17)	17	0	1 ¹³²	10	6 ¹³³	10	7
27.		przepisy wykonawcze (1)	1 ¹³⁴	0	0	1	0	1	0
28.	Minister Spraw Zagranicznych [MSZ]	oświadczenie rządowe (3)	0	3 ¹³⁵	0	2	1 ¹³⁶	2	1
29.	Minister Sprawiedliwości [MSpraw]	rozporządzenie (12)	12 ¹³⁷	0	7 ¹³⁸	5 (+2) ¹³⁹	0	9	3

¹²⁹ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 20, poz. 113.

¹³⁰ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 43, poz. 271.

¹³¹ W tym trzy akty określone jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 80, poz. 537; Dz.U. 1920 nr 98, poz. 654; Dz.U. 1920 nr 100, poz. 665.

¹³² Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 119, poz. 790.

¹³³ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 49, poz. 303; Dz.U. 1920 nr 60, poz. 381; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 447; Dz.U. 1920 nr 80, poz. 537; Dz.U. 1920 nr 87, poz. 573; Dz.U. 1920 nr 103, poz. 689.

¹³⁴ Organ wydający wskazano nie bezpośrednio po nazwie rodzaju aktu, a po określeniu przedmiotu aktu („przepisy wykonawcze do ustawy z dnia [...], wydane przez Ministra Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu”).

¹³⁵ Brak wskazania w tytule organu wydającego: Dz.U. 1920 nr 41, poz. 247; Dz.U. 1920 nr 105, poz. 695.

¹³⁶ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 120, poz. 796.

¹³⁷ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie Kierownika Ministerstwa Sprawiedliwości”: Dz.U. 1920 nr 57, poz. 355.

¹³⁸ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 1, poz. 1; Dz.U. 1920 nr 54, poz. 330; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 355; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 445; Dz.U. 1920 nr 75, poz. 515; Dz.U. 1920 nr 75, poz. 516; Dz.U. 1920 nr 119, poz. 793.

¹³⁹ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 1, poz. 1; Dz.U. 1920 nr 57, poz. 355. W tym drugim przypadku daty się różniły (w tytule 3 lipca 1920, na końcu aktu 6 lipca 1920).

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
30.	Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [MWRiOP]	rozporządzenie ¹⁴⁰ (3)	3	0	0	3	0	3	0
31.	Minister Zdrowia Publicznego								
31.	Minister Zdrowia Publicznego	rozporządzenie ¹⁴¹ (30)	30 ¹⁴²	0	3 ¹⁴³	21 (+1) ¹⁴⁴	6 ¹⁴⁵	22	8
32.		obwieszczenie ¹⁴⁶ (1)	0	1 ¹⁴⁷	0	0	1 ¹⁴⁸	0	1
33.	Naczelný Nadzwyczajny Komisarz do walki z epidemiami [NNKdWzE]	rozporządzenie (2)	2 ¹⁴⁹	0	0	0	2 ¹⁵⁰	0	2

¹⁴⁰ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 57, poz. 361.

¹⁴¹ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 98, poz. 650.
W jednym przypadku przedmiot aktu wskazano przed jego rodzajem, przy czym określono go również nazwą rodzajową („Instrukcja dla Komisji Państwowego Funduszu Mieszkaniowego. Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem Robót Publicznych z dnia 3 lutego 1920 r.”; Dz.U. 1920 nr 14, poz. 77).

¹⁴² W zakresie organu wydającego jeden akt określono jako „rozporządzenie Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego” (Dz.U. 1920 nr 23, poz. 134).

¹⁴³ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 14, poz. 77; Dz.U. 1920 nr 116, poz. 767; Dz.U. 1920 nr 118, poz. 784.

¹⁴⁴ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 14, poz. 77.

¹⁴⁵ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 103; Dz.U. 1920 nr 42, poz. 257; Dz.U. 1920 nr 54, poz. 334; Dz.U. 1920 nr 67, poz. 458; Dz.U. 1920 nr 71, poz. 49; Dz.U. 1920 nr 112, poz. 748.

¹⁴⁶ Obwieszczenie dotyczyło sprostowania rozporządzenia w sprawie przewożenia i ekshumacji zwłok (Dz.U. 1920 nr 42, poz. 257 – w tekście aktu błędnie oznaczono je jako poz. 258) między innymi w zakresie uzupełnienia na końcu daty i miejsca wydania aktu.

¹⁴⁷ Brak wskazania w tytule organu wydającego: Dz.U. 1920 nr 57, poz. 360.

¹⁴⁸ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 57, poz. 360.

¹⁴⁹ W tytule jednego aktu pominięto człon nazwy organu wydającego, mianowicie przymiotnik „nadzwyczajny”: Dz.U. 1920 nr 71, poz. 493.

¹⁵⁰ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 71, poz. 493.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
34.	Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego [PGUL]	rozporządzenie (5)	5	0	0	4	1 ¹⁵¹	4	1
35.	Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego	rozporządzenie ¹⁵² (5)	5	0	0	5	0	5	0
36.	[PGUZ]	przepisy wykonawcze (1)	0	1 ¹⁵³	0	1	0	1	0
37.	PM i MSk	rozporządzenie (2)	2	0	0	2	0	2	0
38.	PM, MSk oraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
39.	PM, MSk, MSpraw oraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	0	0	1 ¹⁵⁴	0	1
40.	PM, MSk, MWRiOP oraz MbDP	rozporządzenie (2)	2	0	0	1	1 ¹⁵⁵	1	1
41.	PM oraz NNKdWzE	rozporządzenie (1)	1 ¹⁵⁶	0	1 ¹⁵⁷	0	0	0	1
42.	MApr oraz MRiDP	rozporządzenie (9)	9	0	0	9	0	9	0
43.		obwieszczenie (2)	2	0	0	2	0	2	0
44.	MApr, MSk, MRiDP oraz MSW	przepisy wykonawcze (1)	0	1	0	1	0	1	0
45.	MApr, MKŻ, MPiT, MPiH, MRiDP, MSk oraz MSWojsk	rozporządzenie (1)	0	1 ¹⁵⁸	0	1	0	1	0

¹⁵¹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 107, poz. 704.

¹⁵² W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 95, poz. 633.

¹⁵³ Brak wskazania w tytule organu wydającego: Dz.U. 1920 nr 55, poz. 341.

¹⁵⁴ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 92, poz. 612.

¹⁵⁵ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 108, poz. 712.

¹⁵⁶ W tytule aktu pominięto człon nazwy jednego z organów wydających, mianowicie przymiotnik „naczelny”: Dz.U. 1920 nr 108, poz. 711.

¹⁵⁷ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 108, poz. 711.

¹⁵⁸ W tytule aktu przy określeniu organów wydających wskazano wyłącznie ogólną nazwę przymiotnikową, bez wskazywania poszczególnych resortów („rozporządzenie ministerjalne w przedmiocie...”): Dz.U. 1920 nr 55, poz. 340.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
46.	MbDP, MSk oraz MSWojsk	rozporządzenie ¹⁵⁹ (1)	1 ¹⁶⁰	0	0	1	0	1	0
47.		przepisy wykonawcze (1)	1	0	1 ¹⁶¹	0	0	0	1
48.	MPiH, MSk, MApr, MRiDP oraz MKŻ	rozporządzenie (2)	0	2 ¹⁶²	0	2	0	2	0
49.	MPiH, MSk, MSpraw, MKŻ, MPiToraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	0	0	1 ¹⁶³	0	1
50.	MPiH, MSk oraz MSWojsk	rozporządzenie (1)	0	1 ¹⁶⁴	0	0	1 ¹⁶⁵	0	1
51.	MPiOS oraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
52.	MRiDP oraz MSWojsk	rozporządzenie (1)	1	0	1 ¹⁶⁶	0	0	0	1
53.	MSk, MApr oraz MPiH	statut (1)	0	1 ¹⁶⁷	0	1	0	1	0

¹⁵⁹ Określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 83 poz. 558).

¹⁶⁰ Organy wydające zostały wskazane w innej kolejności (MSWojsk, MSk oraz MbDP) w: Dz.U. 1920 nr 83, poz. 558

¹⁶¹ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 114, poz. 755.

¹⁶² Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 5, poz. 30; Dz.U. 1920 nr 28, poz. 168 (zarówno w skorowidzu, jak i w samym akcie, organy wydające ustalono jedynie na podstawie podpisów pod aktem).

¹⁶³ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 107, poz. 703.

¹⁶⁴ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 23, poz. 128 (zarówno w skorowidzu, jak i w samym akcie, organy wydające ustalono jedynie na podstawie podpisów pod aktem).

¹⁶⁵ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 23, poz. 128.

¹⁶⁶ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 114, poz. 757.

¹⁶⁷ Brak jednoznacznego wskazania organu wydającego, pod aktem zamieszczono podpisy Prezydenta Ministrów i Ministra Skarbu (obie funkcje pełniła jednocześnie ta sama osoba), Ministra Aprowizacji oraz Ministra Przemysłu i Handlu (Dz.U. 1920 nr 63, poz. 420).

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
54.	MSk oraz MPiH	rozporządzenie (12)	12 ¹⁶⁸	0	2 ¹⁶⁹	10 (+2) ¹⁷⁰	0	12	0
55.	MSk, MRP, MRiDP, MPiH oraz MSW	rozporządzenie (1)	1 ¹⁷¹	0	0	1	0	1	0
56.	MSk oraz MSpraw	rozporządzenie (2)	2 ¹⁷²	0	0	2	0	2	0
57.	MSk oraz MSWojsk	rozporządzenie ¹⁷³ (1)	0	1 ¹⁷⁴	0	1	0	1	0
58.	MSW oraz MApr	rozporządzenie (2)	2	0	0	1	1 ¹⁷⁵	1	1
59.	MSW oraz MbDP	rozporządzenie ¹⁷⁶ (3)	2 ¹⁷⁷	1 ¹⁷⁸	0	3	0	3	0

¹⁶⁸ W jedenastu przypadkach tylko raz wskazano nazwę rodzajową organu wydającego jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, co uczyniono w liczbie mnogiej („ministrów”), dzięki czemu tytuł przybrał formę „rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie [...]”: Dz.U. 1920 nr 37, poz. 213; Dz.U. 1920 nr 37, poz. 214; Dz.U. 1920 nr 51, poz. 314; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 441; Dz.U. 1920 nr 66, poz. 442; Dz.U. 1920 nr 79, poz. 532; Dz.U. 1920 nr 79, poz. 533; Dz.U. 1920 nr 95, poz. 629; Dz.U. 1920 nr 101, poz. 673; Dz.U. 1920 nr 105, poz. 693; Dz.U. 1920 nr 105, poz. 698.

¹⁶⁹ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 98; Dz.U. 1920 nr 37, poz. 213. W jednym przypadku po nazwie rodzaju aktu zamieszczono datę, a dopiero po niej organy wydające (Dz.U. 1920 nr 37, poz. 214).

¹⁷⁰ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 19, poz. 98; Dz.U. 1920 nr 37, poz. 213.

¹⁷¹ W tytule aktu przy określeniu organów wydających tylko raz wskazano nazwę rodzajową jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, do tego w liczbie pojedynczej („ministra”), ciągiem wskazano zaś nazwy działów administracji rządowej, co przybrało formę „rozporządzenia Ministra Skarbu, Robót Publicznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Likwidacyjnego, w przedmiocie [...]”: Dz.U. 1920 nr 18, poz. 88.

¹⁷² W tytule aktu oba organy wydające wskazano łącznie w liczbie mnogiej jako „rozporządzenie Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości”: Dz.U. 1920 nr 27, poz. 162; Dz.U. 1920 nr 49, poz. 301.

¹⁷³ Określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 38, poz. 224).

¹⁷⁴ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 38, poz. 224.

¹⁷⁵ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 85, poz. 568.

¹⁷⁶ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 66, poz. 446.

¹⁷⁷ W zakresie organu wydającego jeden akt określony jako „rozporządzenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej” (Dz.U. 1920 nr 57, poz. 358).

¹⁷⁸ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 66, poz. 446.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
60.	MSW oraz MSWojsk	rozporządzenie ¹⁷⁹ (10)	10 ¹⁸⁰	0	0	8	2 ¹⁸¹	8	2
61.	MSW oraz MKiS	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
62.	MSWojsk oraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
63.	MSWojsk oraz MKŻ	rozporządzenie ¹⁸² (1)	1	0	0	1	0	1	0
64.	MSWojsk, MKŻ oraz MSk	rozporządzenie (1)	1	0	0	1	0	1	0
65.	MSWojsk, MSk oraz MPiOS	rozporządzenie (3)	3 ¹⁸³	0	0	0	3 ¹⁸⁴	0	3
66.	MSWojsk, MSW oraz MbDP	rozporządzenie (1)	1	0	1 ¹⁸⁵	0	0	0	1

¹⁷⁹ W tym jeden akt określony jako „rozporządzenie wykonawcze”: Dz.U. 1920 nr 64, poz. 428.

¹⁸⁰ Organy wydające zostały wskazane w odwrotnej kolejności w: Dz.U. 1920 nr 21, poz. 116; Dz.U. 1920 nr 22, poz. 123; Dz.U. 1920 nr 29, poz. 172; Dz.U. 1920 nr 30, poz. 177; Dz.U. 1920 nr 42, poz. 256; Dz.U. 1920 nr 56, poz. 351; Dz.U. 1920 nr 64, poz. 428. W dwóch aktach jako organy wydające nie wskazano ministrów, a ministerstwa: Dz.U. 1920 nr 22, poz. 123; Dz.U. 1920 nr 29, poz. 172; Dz.U. 1920 nr 96, poz. 634. W jednym przypadku tylko raz wskazano nazwę rodzajową organu wydającego jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, co uczyniono w liczbie mnogiej („ministrów”), dzięki czemu tytuł przybrał formę „rozporządzenia Ministrów Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych w przedmiocie [...]”: Dz.U. 1920 nr 96, poz. 634.

¹⁸¹ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 13, poz. 72; Dz.U. 1920 nr 64, poz. 428.

¹⁸² Określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 55, poz. 342).

¹⁸³ W tytule pierwszego aktu (Dz.U. 1920 nr 17, poz. 87) przy określeniu organów wydających tylko raz wskazano nazwę rodzajową jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, lecz dokonano tego w liczbie mnogiej („ministrów”), a nazwy działów administracji rządowej wskazano ciągiem po dwukropku, jednocześnie popełniając błąd w nazwie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, co przybrało formę „rozporządzenia Ministrów: Spraw Wojskowych, Skarbu i Ochrony Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie [...]”. W tytule drugiego i trzeciego aktu (Dz.U. 1920 nr 94, poz. 624; Dz.U. 1920 nr 96, poz. 636) zastosowano podobną konstrukcję, lecz bez dwukropka.

¹⁸⁴ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 17, poz. 87; Dz.U. 1920 nr 94, poz. 624; Dz.U. 1920 nr 96, poz. 636.

¹⁸⁵ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 112, poz. 743.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
67.	MSWojsk, MSW, MPiT oraz MKŻ	rozporządzenie (1)	1 ¹⁸⁶	0	0	0	1 ¹⁸⁷	0	1
68.	PGUL, MSk, MbDP, MRiDP, MSZ, MSW, MPiH, MKŻ oraz MSpraw	rozporządzenie ¹⁸⁸ (1)	0	1 ¹⁸⁹	0	0	1 ¹⁹⁰	0	1
69.	PGUZ, MRiDP, MSk, MSpraw, MSWojsk oraz MPiOS	przepisy wykonawcze (1)	0	1 ¹⁹¹	0	1	0	1	0
70.	PGUZ, MRiDP, MSpraw oraz MSW	rozporządzenie ¹⁹² (1)	0	1 ¹⁹³	0	1	0	1	0
71.	inne (umowy międzynarodowe)	konwencja ¹⁹⁴ (1)	1 ¹⁹⁵	0	0	1	0	1	0

¹⁸⁶ W tytule aktu (Dz.U. 1920 nr 98, poz. 658) przy określeniu organów wydających tylko raz wskazano nazwę rodzajową jednoosobowego naczelnego organu administracji państwowej, lecz dokonano tego w liczbie mnogiej („ministrów”), a nazwy działów administracji rządowej wskazano ciągiem, jednocześnie popełniając błąd w nazwie Ministra Kolei Żelaznych, co przybrało formę „rozporządzenia Ministrów Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Poczty i Telegrafów i Kolei w przedmiocie [...]”.

¹⁸⁷ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 98, poz. 658.

¹⁸⁸ Określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 45, poz. 282).

¹⁸⁹ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 45, poz. 282.

¹⁹⁰ Brak wskazania daty wydania aktu w: Dz.U. 1920 nr 45, poz. 282.

¹⁹¹ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 83, poz. 557.

¹⁹² Określone jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz.U. 1920 nr 85, poz. 567).

¹⁹³ Brak wskazania w tytule organu wydającego w: Dz.U. 1920 nr 85, poz. 567.

¹⁹⁴ Konwencja w przedmiocie emigracji i imigracji, zawarta pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Francuską (Dz.U. 1920 nr 41, poz. 246).

¹⁹⁵ Jako organy wydające zaliczono państwa, które podpisały konwencję, zaś jako datę i miejsce wydania aktu zaliczono datę i miejsce podpisania konwencji.

Lp.	Organ wydający	Rodzaj aktu i liczba wydanych aktów	Wskazanie w tytule organu wydającego		Wskazanie daty wydania aktu			Wskazanie miejsca wydania aktu	
			tak	nie	w tytule	na końcu	brak	na końcu	brak
72.	inne (umowy międzynarodowe)	traktat ¹⁹⁶ (2)	2 ¹⁹⁷	0	2 ¹⁹⁸	0 (+2) ¹⁹⁹	0	2	0
73.	[ciąg dalszy]	układ ²⁰⁰ (1)	1 ²⁰¹	0	0	1	0	1	0
Łącznie:			800	584	216	354	391	55	407

Źródło: opracowanie własne.

Był to drugi pełny rok funkcjonowania niepodległego państwa polskiego i polskiej legislacji, łatwiej więc rok do roku przeanalizować poszczególne dane i wyciągnąć z nich miarodajne wnioski. Trudno bowiem zestawiać i porównywać rok 1918 i rok 1919, kiedy dopiero ustalały się granice państwa i konsolidowały się administracje poszczególnych dzielnic pozaborczych, gdyż czas ten naznaczony był dynamicznym kształtowaniem nowych organów, praktyk i zwyczajów. Oczywiście proces ten nie był zakończony w roku 1920, tym bardziej że egzystencji państwa realnie zagrażała nawała bolszewicka, jednak stabilizacja całej administracji była już na znacznie wyższym poziomie.

Biorąc pod uwagę liczbę aktów opublikowanych w Dzienniku Ustaw w 1919 (447) i w 1920 roku (800), widzimy przede wszystkim znaczny rozrost całej maszyny stanowienia prawa. Istotnie wzrosła także liczba konkretnych rodzajów aktów wydawanych przez określony organ wydający (40 w 1919 i 73 w 1920 roku), należy

¹⁹⁶ Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku (Dz.U. 1920 nr 35, poz. 200). Traktat między Głównymi Mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi a Polską, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. (Dz.U. 1920 nr 110, poz. 728).

¹⁹⁷ Jako organy wydające zaliczono państwa, które podpisały traktat, zaś jako datę i miejsce wydania aktu zaliczono datę i miejsce podpisania traktatu.

¹⁹⁸ Wskazanie daty wydania aktu w tytule w: Dz.U. 1920 nr 35, poz. 200; Dz.U. 1920 nr 110, poz. 728.

¹⁹⁹ Wskazanie daty wydania aktu w dwóch miejscach (w tytule i na końcu aktu) w: Dz.U. 1920 nr 35, poz. 200; Dz.U. 1920 nr 110, poz. 728.

²⁰⁰ Układ polsko-niemiecki w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości, zawarty w Poznaniu dnia 20 września 1920 roku (Dz.U. 1920 nr 120, poz. 795).

²⁰¹ Jako organy wydające zaliczono państwa, które podpisały układ, zaś jako datę i miejsce wydania aktu zaliczono datę i miejsce podpisania układu.

jednak wziąć pod uwagę, że pozostała ona niemal identyczna w zakresie organów pojedynczych, czyli samodzielnie wydających akt (35 w 1919 i 36 w 1920 roku). Powstała różnica wynika więc z licznych nowo zastosowanych kombinacji współstanowienia, w których jeden rodzaj aktu wydawany był wspólnie przez dwa organy lub więcej²⁰² (5 w 1919 i 34 w 1920 roku), a także z uwagi na publikacje ratyfikowanych umów międzynarodowych (3 w 1920 roku).

Rok do roku odwróciła się proporcja dotycząca wskazywania w tytule aktu organu wydającego (w 1919 roku wskazano go w 174 przypadkach, nie wskazano w 273, zaś w 1920 roku wskazano w 584 przypadkach, nie wskazano w 216). Jedynym głównym rodzajem aktu, w którym stale nie umieszczano w tytule organu wydającego, pozostały uchwalane przez Sejm ustawy. Różnica we wspomnianej proporcji wynikała przede wszystkim z drastycznego spadku liczby wydanych w 1920 roku dekretów Naczelnika Państwa, w których również przeważała praktyka nieumieszczania w tytule nazwy organu, od którego akt pochodził.

Innymi, mniej licznymi aktami, w których w tytułach konsekwentnie nie wskazywano organu wydającego, były obwieszczenia Marszałka Sejmu oraz podpisywane przez Ministra Spraw Zagranicznych oświadczenia rządowe. Zdarzało się to również w aktach wydanych przez dany organ jednorazowo (na przykład w przepisach wykonawczych, regulaminach). Pozostałe przypadki pominięcia w tytule nazwy organu wydającego obejmowały wydawane przez licznych ministrów rozporządzenia. Miały one charakter incydentalny, świadczący o omyłkowym odstępieniu od ustalonego wzoru, a więc można je określić mianem wypadków przy pracy. Niechlubnie wyróżnił się w tym zakresie Minister Spraw Wewnętrznych, który „zapomniał” o oznaczeniu piastowanej przez siebie nazwy funkcji w tytułach aż 9 z 43 rozporządzeń.

Kolejne znaczne różnice w proporcjach możemy zauważyć w kwestii wskazania daty wydania aktu. W tytule aktu wskazano ją w 130 przypadkach w 1919 roku oraz w 354 przypadkach w 1920 roku, na końcu aktu w 304 przypadkach w 1919 roku oraz w 391 przypadkach w 1920 roku, zaś w ogóle jej nie oznaczono w 13 przypadkach w 1919 roku oraz w 55 przypadkach w 1920 roku. Choć nadal palmę pierwszeństwa

²⁰² W tej drugiej kategorii nie uwzględniono aktów wydawanych przez jeden organ w porozumieniu z innym lub innymi, zaliczono je do aktów wydawanych przez jeden organ.

dzierżyła opcja wstawiania daty wydania aktu na jego końcu, niniejsze liczby ukazują wysoką dynamikę wzrostu częstotliwości obecności tej danej w tytule. Nadal bezbłędną konsekwencją wykazywały się w tym aspekcie organy sejmowe, gdyż zarówno we wszystkich ustawach, uchwałach Sejmu, jak i obwieszczeniach Marszałka Sejmu zastosowano „wariant tytułarny”. Bezkompromisowy w tej mierze okazał się również nowy, tymczasowy organ parlamentarno-rządowy – Rada Obrony Państwa. Takiej metodycznej dokładności zabrakło natomiast Radzie Ministrów, choć wśród jej rozporządzeń data w tytule znalazła się ponad czterokrotnie częściej niż na końcu aktu.

W aktach wydawanych przez poszczególnych ministrów, a więc przede wszystkim w rozporządzeniach, sytuacja była natomiast bardziej złożona, była bowiem obwarowana istotną cezurą. Przez zdecydowaną większość roku dość konsekwentnie trzymano się na tym polu zapisu z lat poprzednich, mianowicie umieszczano datę wydania aktu na jego końcu. „Układ ustawowy” pojawiał się tu nieregularnie i w zasadzie z przypadku, większą częstotliwością wyróżniał się w tej mierze jedynie Minister Sprawiedliwości. Prawdziwy przełom wyznaczył dopiero numer 110 Dziennika Ustaw z dnia 6 grudnia 1920 roku. Był to pierwszy numer, w którym we wszystkich aktach, niezależnie od ich rodzaju i organu wydającego, datę wydania aktu zamieszczono w jego tytule. Niniejszy styl zapisu utrzymano w pozostałych 11 numerach dziennika z tego roku i we wszystkich opublikowanych w nich aktach (nie licząc kilku przypadków, gdzie w ogóle nie wskazano daty wydania).

Warto zwrócić uwagę na okoliczność, która była swoistym *novum*, nie występowała bowiem w latach poprzednich. W przypadku 9 rodzajów aktów wydawanych przez określony organ wydający wystąpiło podwójne wskazanie daty wydania aktu – zarówno w tytule, jak i na końcu aktu, obok miejsca wydania²⁰³. Były to rzadkie sytuacje, dotyczyły bowiem łącznie zaledwie 15 z 800 aktów w przekroju całego roku. Wynikały one prawdopodobnie z niedokładnych prób ich dostosowania do „układu ustawowego”, polegających na wstawieniu daty w tytule, jednocześnie zapominając o usunięciu daty i miejsca wydania aktu znajdujących się na jego końcu.

²⁰³ W tabeli takie przypadki uwzględniono w rubryce dotyczącej wskazania daty wydania aktu w jego tytule, natomiast w rubryce dotyczącej wskazania daty wydania aktu na jego końcu uwzględniono je dodatkowo w nawiasach ze znakiem plusa.

W 55 aktach w ogóle nie wskazano daty ich wydania. Można się tu dopatrywać niezdecydowania organu wydającego w kwestii wyboru określonego wariantu konstrukcji tytułu, jednak, biorąc pod uwagę przypadkowy charakter występowania tego zjawiska, należy je rozpatrywać w kategorii błędów legislacyjnych wynikających z przeoczenia.

Ostatnim kryterium porównawczym był element nieprzynależący nigdy do tytułu aktu, choć ściśle związany z datą jego wydania, czyli miejsce wydania aktu. W 1919 roku w 304 przypadkach miejsce wydania aktu wskazano na jego końcu (obok daty), zaś w 143 przypadkach zrezygnowano z zamieszczenia w akcie tej danej. W 1920 roku liczby te wyniosły odpowiednio 407 i 393. Choć proporcje okazały się znacznie bardziej wyrównane, prym nadal wiodła opcja określenia lokalizacji wydania aktu. Co do zasady miejsce wydania aktu wskazywano zawsze, gdy datę jego wydania zamieszczano na końcu aktu, jak również w przypadkach podwójnego wskazania daty. Jeśli zaś datę wydania aktu określano wyłącznie w jego tytule, rezygnowano ze wskazania lokalizacji wydania. Danej tej naturalnie zabrakło również we wszystkich przypadkach, gdy daty nie wskazano w ogóle.

W ramach legislacyjnej ciekawostki warto wspomnieć, że w 4 aktach wskazano inne miejsce wydania aktu niż Warszawę. W 1 dekreście Naczelnika Państwa doprecyzowano lokalizację jako „Warszawa-Belweder”, zaś w 3 rozporządzeniach Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej oznaczono w tym zakresie siedzibę tegoż organu, czyli Poznań.

7. Podsumowanie

Analiza tytułów aktów prawnych opublikowanych w latach 1918–1920 w głównym polskim dzienniku urzędowym ukazuje nam, że jedynym stałym organem, który w tym okresie konsekwentnie utrzymywał jednolitą konstrukcję tytułu aktu, był Sejm Ustawodawczy. Można w tej kwestii wyróżnić również jeden organ tymczasowy, czyli Radę Obrony Państwa (ROP). Choć funkcjonowała zaledwie od lipca do października 1920 roku, zdążyła wydać pokaźną liczbę 58 rozporządzeń, nie sposób więc pominąć jej w konkluzji. W ustawach, uchwałach Sejmu oraz rozporządzeniach ROP przyjęto realizowaną metodycznie koncepcję, że data wydania aktu powinna znajdować się w tytule aktu, przy jednoczesnej rezygnacji z umieszczania daty i miejsca wydania bądź daty i miejsca ogłoszenia aktu na jego końcu.

Oprócz tego w tytułach ustaw, z wyjątkiem pierwszej, nie wskazywano nazwy organu wydającego. Niniejsza praktyka miała na celu podkreślenie uprawnienia do ich uchwalania jako wyłącznej prerogatywy Sejmu²⁰⁴. Na tej samej zasadzie, z pojedynczymi wyjątkami, pomijano nazwę organu w wydawanych przez Naczelnika Państwa dekretach.

Inne standardy występowały w aktach pochodzenia rządowego. Ze względu na otwarty katalog organów uprawnionych do wydawania rozporządzeń, jak również innych rodzajów aktów o charakterze wykonawczym, w ich tytułach co do zasady powinna widnieć nazwa organu wydającego, gdyż pełniła ona funkcję nie tylko informacyjną, lecz także porządkującą, sygnalizującą i formalną. W każdym z analizowanych roczników dziennika urzędowego starano się trzymać tej reguły, mimo tego w tytułach wielu tego typu aktów zabrakło rzeczowej danej. Przypadki te miały charakter losowy, bowiem zdarzało się, że nawet w tym samym numerze dziennika widniały obok siebie, na sąsiednich pozycjach, wydane przez ten sam organ dwa tożsame rodzajowo akty, przy czym w tytule tylko jednego z nich wskazano organ wydający²⁰⁵. Sytuacje te należy więc rozpatrywać w kategorii przeoczenia, a więc błędu legislacyjnego.

Inną stałą praktyką stosowaną w aktach pochodzenia rządowego było umieszczanie daty wydania aktu na jego końcu, po przepisach końcowych i przed podpisami, zaś obok niej miejsca wydania aktu. Pierwszy wyłom w tej kwestii uskutecznilo w pojedynczych rozporządzeniach Rady Ministrów w połowie 1919 roku, kiedy datę wydania incydentalnie przesuwano do jego tytułu, a miejsce wydania jednocześnie pomijano. Taka konstrukcja zaczęła pojawiać się również w niektórych rozporządzeniach ministerialnych, choć bez żadnego zauważalnego wzoru co do częstotliwości i intencjonalności w tej kwestii.

Wskazane wyżej nieregularnie występujące anomalie prowadzą do konkluzji, że w badanym okresie w administracji rządowej nie przywiązywano dużej wagi do struktury tytułu aktu normatywnego i innych aktów publikowanych w głównym

²⁰⁴ Jak podkreśla się w literaturze, w tej sytuacji w określeniu rodzaju aktu jest również zawarta informacja o jego autorze. Wymienienie organu wydającego w tytule takiego aktu byłoby więc logicznym błędem – pleonazmem. Zob. G. Wierczyński, *Załącznik § 16*, [w:] T. Bąkowski, P. Bielski, K. Kaszubowski, M. Kokoszczyński, J. Stelina, J.K. Warylewski, G. Wierczyński, *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz*, Warszawa 2003.

²⁰⁵ K. Koźmiński, op. cit., s. 135.

dzienniku urzędowym. Jego finalny kształt w każdym przypadku zależał przede wszystkim od twórców projektu danego aktu, w mniejszej mierze zapewne również od pracujących w Ministerstwie Sprawiedliwości redaktorów Dziennika Praw/Dziennika Ustaw²⁰⁶. Dopiero wprowadzenie przez tych ostatnich praktyki ujednolicania – z zastosowaniem „układu ustawowego” – konstrukcji tytułów wszystkich wpływających do publikacji aktów, które nadeszło wraz z wydanym na początku grudnia numerem 110 Dziennika Ustaw, umożliwiło powszechną stabilizację w tym elementarnym elemencie każdego aktu prawnego²⁰⁷.

O przełomowym charakterze tej zmiany najlepiej świadczy jej trwałość. Jednolitą konstrukcję tytułu utrzymano bowiem nie tylko do końca roku 1920, ale stała się ona nowym standardem w latach kolejnych. Tym samym datę wydania aktu na stałe przeniesiono do jego tytułu, zaś oznaczanie miejsca wydania aktu zupełnie zanikło. Oczywiście nadal zdarzały się różnego rodzaju odstępstwa od innych ustalonych reguł, z biegiem lat wprowadzono również nowe zwyczaje legislacyjne, jednak kwestia lokalizacji daty i rezygnacji ze wskazania miejsca wydania aktu pozostała bez zmian. Nadal istotne problemy wykazywano natomiast w zakresie określenia przedmiotu aktu, praktycznie do końca lat dwudziestych zwracano uwagę na nieadekwatności i nieścisłości tytułu względem normowanej w akcie materii oraz na daleko idącą niekonsekwencję w sposobie formułowania tytułu aktu normatywnego w tym względzie²⁰⁸.

²⁰⁶ Brakowało więc w tym okresie rządowego organu koordynującego całość legislacji, analogicznego do działającej przez cały okres Polski Ludowej międzyresortowej Komisji Prawniczej, uplasowanej przy Wydziale/Departamencie Ustawodawczym resortu sprawiedliwości, a następnie przy Prezydium Rady Ministrów. Była ona stałym składnikiem rządowego aparatu legislacyjnego i została powołana do opiniowania projektów ustaw, dekretów i rozporządzeń, z uwzględnieniem między innymi zasad techniki prawodawczej. Zob. P. Fiedorczyk, *Organizacja rządowego etapu prac legislacyjnych w świetle wewnętrznych dokumentów Rady Ministrów w latach 1944–1946*, „Miscellanea Historico-luridica” 2010, t. 9, s. 97–98; P. Fiedorczyk, J. Volkonovski, *Organizacja prac legislacyjnych Rady Ministrów w świetle niepublikowanej uchwały Rady Ministrów z 11 grudnia 1948 r.*, „Miscellanea Historico-luridica” 2011, t. 10, s. 295–296.

²⁰⁷ K. Koźmiński wspomina o niezdecydowaniu prawodawcy w kwestii umieszczania w tytule aktu daty jego wydania, stwierdza jednak, że „niektóre tytuły licznych rozporządzeń z lat dwudziestych pozbawione są informacji o dacie ich wydania [...], w innych natomiast podawano datę dzienną”. Autor nie zauważył jednak wyznaczającej granicę tego zjawiska zmiany urzeczywistnionej w numerze 110 Dziennika Ustaw z 1920 roku. Zob. K. Koźmiński, op. cit., s. 136.

²⁰⁸ K. Koźmiński, op. cit., s. 134.

Reasumując, można pokusić się o wniosek, że wykształcona w latach 1918–1920 struktura budowy tytułu aktu normatywnego wywarła istotny wpływ nie tylko na samą praktykę legislacyjną, lecz także na przyjęte w 1929 roku pierwsze polskie zasady techniki prawodawczej, które sformalizowały poprawność „układu ustawowego”. Tym samym odcisnęła swoje piętno na kolejnych tego typu regulacjach²⁰⁹, które przejęły niniejszą strukturę konstruowania tytułu aktu, kontynuowaną do dnia dzisiejszego.

Bibliografia

Akty prawne

- Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskiem, Dz.Pr.K.P. 1918, nr 1, poz. 1.
- Uchwała Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa, Dz.Pr.P.P. 1919 nr 19, poz. 226.
- Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1919 nr 66, poz. 400.
- Okólnik Nr. 99 (OL. 2048/2) z 2 maja 1929 r. w sprawie zbioru zasad i form technicznego opracowywania ustaw i rozporządzeń, Dz.Urz. MSW 1929 nr 7, poz. 147.

Opracowania

- Bafia Jerzy, *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1984.
- Bąkowski Tomasz, Bielski Piotr, Kaszubowski Krzysztof, Kokoszczyński Marcin, Stelina Jakub, Warylewski Jarosław Krzysztof, Wierczyński Grzegorz, *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz*, Warszawa 2003.
- Dębska Monika Magdalena, *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Fiedorczyk Piotr, *Organizacja rządowego etapu prac legislacyjnych w świetle wewnętrznych dokumentów Rady Ministrów w latach 1944–1946*, „Miscellanea Historico-luridica” 2010, t. 9, s. 97–107.
- Fiedorczyk Piotr, Volkonovski Jaroslav, *Organizacja prac legislacyjnych Rady Ministrów w świetle niepublikowanej uchwały Rady Ministrów z 11 grudnia 1948 r.*, „Miscellanea Historico-luridica” 2011, t. 10, s. 295–303.
- Górnicki Leonard, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Wrocław 2000.

²⁰⁹ G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 133.

- Gwiżdż Andrzej, *Tytuł ustawy. Przyczynek do zagadnień techniki legislacyjnej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 1997, t. 257, s. s. 95–115.
- Koźmiński Koźmiński, *Technika prawodawcza II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2019.
- Materjały Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów. Tom VII. Przygotowanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Projekt opracowany przez Romana Hausera*, Warszawa 1932 [przedruk w: *Przygotowywanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Z tradycji prawnej II Rzeczypospolitej*, Polskie Towarzystwo Legislacji, Warszawa 2016].
- Polkowska Ewa, *Słowo wstępne*, [w:] *Przygotowywanie i ogłaszanie obowiązujących przepisów. Z tradycji prawnej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016, s. 3–4.
- Polkowska Ewa, Staśkiewicz Wiesław, *Słowo wstępne*, [w:] *Techniki prawodawcze II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2014, s. 3–6.
- Rot Henryk, Siarkiewicz Kazimierz, *Zasady tworzenia prawa miejscowego*, Warszawa 1994.
- Studnicki Franciszek, *System tytułów w aktach normatywnych*, [w:] *Szkice z teorii prawa i szczegółowych nauk prawnych ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Ziemińskiemu*, red. Sławomira Wronkowska, Maciej Zieliński, Poznań 1990, s. s. 187–200.
- Wierczyński Grzegorz, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Wierczyński Grzegorz, *Udostępnianie informacji o prawie jako warunek skutecznej działalności prawotwórczej*, Gdańsk 2015.
- Wronkowska Sławomira, Zieliński Maciej, *Komentarz do Zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2021.
- Wróblewski Jerzy, *Zasady tworzenia prawa*, Warszawa 1989.

► STRESZCZENIE

Konstrukcja tytułu aktu normatywnego w polskiej praktyce legislacyjnej w latach 1918–1920

Artykuł analizuje kształtowanie się struktury tytułu aktu normatywnego w latach 1918–1920 – okresie braku sformalizowanych zasad techniki prawodawczej w odradzającej się Polsce. Badaniem objęto akty publikowane w Dzienniku Praw Królestwa / Państwa Polskiego oraz Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Skupiono się na analizie elementów tytułu, takich jak: rodzaj aktu, data wydania, organ wydający, w mniejszym zakresie na przedmiocie regulacji.

W analizowanym okresie jedynie Sejm Ustawodawczy stosował konsekwentnie jednolitą strukturę tytułu aktu. Podobną spójność wykazywały akty Rady Obrony Państwa, które systematycznie zawierały datę wydania w tytule. W ustawach oraz dekretach

Naczelnika Państwa nie zamieszczano nazwy organu, co podkreślało jego wyłączną kompetencję legislacyjną.

Praktyka organów rządowych była mniej jednolita – często brakowało nazwy organu w tytule mimo formalnych wymogów. Od połowy 1919 roku w tytułach aktów zaczęto okazjonalnie umieszczać datę, eliminując jednocześnie informację o miejscu wydania. Brak jednolitości sugeruje, że rządowa administracja nie przywiązywała dużej wagi do konstrukcji tytułu. Przełomem było wprowadzenie w grudniu 1920 roku przez redaktorów Dziennika Ustaw praktyki systematycznego ujednolicania tytułów według tak zwanego „układu ustawowego”.

Wnioski wskazują, że wykształcona wówczas forma tytułu – z datą w tytule i bez miejsca wydania – utrwaliła się i wpłynęła na późniejsze zasady legislacyjne, w tym na pierwsze polskie reguły techniki prawodawczej z 1929 roku. Pozostała elementem praktyki legislacyjnej aż do współczesności.

► SUMMARY

The Construction of the Title of a Normative Act in the Polish Legislative Practice in the Years 1918–1920

The article analyses the development of the structure of the title of normative acts in Poland during the years 1918–1920 – a period marked by the absence of formal legislative drafting rules in the newly reestablished Polish state. The study focuses on the acts published in the Journal of Laws of the Kingdom of Poland/Polish State (*Dziennik Praw Królestwa Polskiego / Państwa Polskiego*) and in the Journal of Laws of the Republic of Poland (*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*), examining components of titles such as the type of act, the date of issuance, the issuing authority, and, to a lesser extent, the subject of the regulation.

During the analysed period, only the Legislative Sejm (*Sejm Ustawodawczy*) consistently maintained a uniform structure for act titles. A similar level of consistency was found in the acts of the Council of National Defense (*Rada Obrony Państwa*), which systematically included the date of issuance in the title. In the laws and decrees issued by the Sejm and by the Chief of State (*Naczelnik Państwa*), the name of the issuing authority was omitted to emphasise the exclusive legislative competence of the mentioned organs.

The government-issued acts showed less uniformity – titles often omitted the issuing authority despite the formal requirements. Beginning in the mid-1919, the date of issuance started to appear in titles occasionally, while information about the place of issuance was

gradually removed. This lack of consistency suggests that the governmental administration did not place much emphasis on the structure of the act titles. A turning point came in December 1920, when the editors of the Journal of Laws introduced a systematic practice of standardising titles according to a so-called “statutory layout.”

The findings indicate that the title structure developed in this period – with the date included in the title and the place of issuance omitted – became entrenched and had a lasting influence on the later legislative practices. It was reflected in the first Polish legislative drafting rules adopted in 1929 and has remained a consistent feature of the legislative technique to the present day.